

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 5 PEZETA

UZTARRI BAKARREKO IDI-PROBA LEIAKETA

Donostian, Trinitadeko plazan

Idi-Txapelketa Nagusia antolatu digute Turismoko Eralguntzaren itzalpean. Baldintzak eta beste xetasuak jakinak dira, ta ona emen la-burki berri batzuek:

JOKALARIAK

Urnietako Altzibar Basarriko Maria-no Lasarte

Berrizko Antsua

Berrizko Antsua (bigarren idiarekin)

Ondarrabiako Ignazio Odriozola, Sal-dunbordakoa

Astigarragako Artano

Lasarteko Antonio Korta

Iraetako Akartza

Aizarnazabalgo José M.ª Etxeberria, Mirubiakoa

José María Etxeberria, Aizarnaza-balko Mirubiakoa. (Bigarren idiarekin).

SAIOAK: Otsaillaren 8'an

Eguerdiko 12'etan; arratsaldeko 4'30'etan eta gaueko 10'etan.

JOKALARIAK

Errenderiko Egieder

Igeldoko Nartziso Lizarazu

Igeldoko Nartziso Lizarazu (Bigarren idiarekin)

Usurbilgo José Antonio Zuloaga.

Zarauzko Antonio Elurtondo

Zarauzko Antonio Elustondo (Biga-rrren idiarekin)

Iraetako Domingo Erkizia

Asteasuko José M.ª Etxarri

Asteasuko José M.ª Etxarri (Biga-rrren idiarekin)

SAIOAK Otsaillaren 14'ean.

Arratsaldeko 5'etan

JOKALARIAK

Errenderiako Egieder

Orioko Jesus M.ª Peña

Aieteko Domingo Odriozola

Aizarnako Peña

SAIOAK: Otsaillako 15'ean

Eguerdiko 12'etan eta arratsaldeko 4'30'etan

JOKALARIAK

Urnietako José Orbegozo

Azkoitiko Luis Arrieta

Azkoitiko Pedro Zubizarreta

Azpeitiko Juan Odriozola

Itziarko Xabier Idiakez, Santuarangoa

Adunako José Artsuaga

Adunako Jose Artsuaga (Bigarren idiarekin)

SARIAK

1.^a 15.000 pezetakoa. 2.^a 12.000 pta. 3.^a 10.000 pta. 4.^a 8.000 pta. 5.^a 7.000 pta. 6.^a 6.000 pta. 7.^a 5.000 pta. 8.ª 4.000 pta. 9.ª 3.000 pta. 10.ª 2.000 pta. 11.ª 1.900 pta. 12.ª 1.800 pta. 13.ª 1.700 pta. 14.ª 1.600 pta. 15.ª 1.500 pta. 16.ª 1.400 pta. 17.ª 1.300 pta. 18.ª 1.200 pta. 19.ª 1.100 pta. 20.ª 1.000 pta.

Guzira saritan: 85.500 pezeta ba-natuko dira.

NON ZER

★ ERRIA MAIXU

Gaztañagak ... 3 garrenean

★ KINTANARI OHAR PARE BAT

Mendizabalek ... 3 garrenean

★ ANTZIÑAKO IPUI BAT

Muxikak ... 7 garrenean

★ HANDIK ETA HEMENDIK

Gereñok ... 7 garrenean

★ ETORKIÑAK

Atxagak ... 11 garrenean

★ EUSKERA BATUA (II)

Ugaldek ... 12 garrenean

BILBOKO EUSKALTZAINDIKO ETXEA BERRITZEN ASIAK DIRA

Esana degu Zeruko Argian, Bilbaon Euskaltzaindiak duan etxea, oso arlote ta ondatua zegoela. Araba, Nafarroa, Bizkaia ta Gipuzkoako Diputa-zioen babesean sortutako Euskaltzaindia, ez zegoen, noski, erakusgarri. Zaatua, ezetasunez galdua, liburuak ondatzeko zorian... Zaer-berritu bat komeni zitzaion, beraz, gure izkuntzaren babesle degun Elkarte oni.

Gaur esan dezakegu zerbait ortaz. Etxe ori berritzen asiak baitdira. Berritze-lanak asi aurrez, or-emen eske batzuek egiñak ziran, eta ederki erantzun dutenak izan dira, beren diru-laguntza emanaz, lan oiek aurrera eraman ditzaten.

Eta onela asi dira gure etxe zaarra itxurutzen. Sarri gertatu izan da onelakoetan, antziñako ool eta arri landuak bistatzea, ta Euskaltzaindiko etxe zaarrean ere, beste ainbeste gertatu da. Igeltsuak izkutu zeuzkan gai uste gabekoak, argitara atera dira orain. Arri landuak aritz-abeak eta etxeari eusten zioten uste gabeko beste zur batzuek ere, agirian gelditu dira.

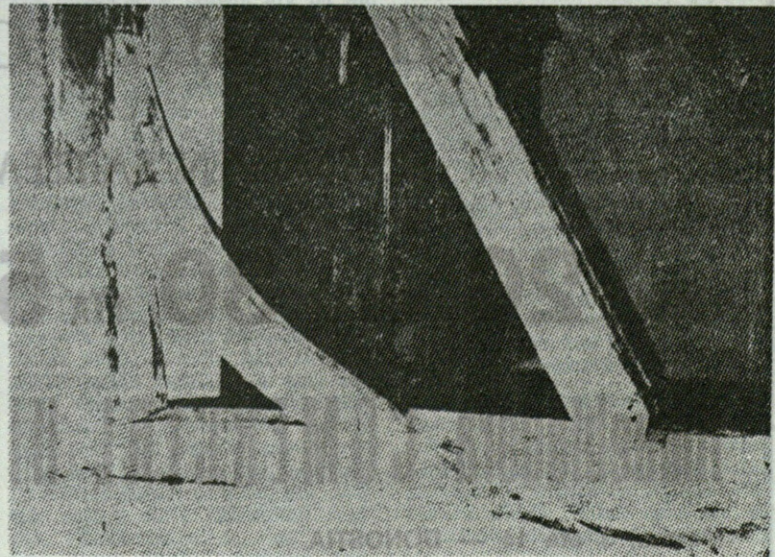
Euskaltzaindiaren etxe ori Bilbaoko Ribera-kalean dago. Alde aretan, antziña, barkugintza-lantegiak ziran, eta orra nola gure etxe ontan azal-du zaizkigun, itsasontzientzako egin oi diran zur-okar biurrituak. Auek beste abeei laguntzen daude etxearen eusgarri. Orra nola lan auei eske-rrak jakin degun, ibai-ertzeko aroztegietan, nolako langintzak genituan gure denbora zaarretan.

Gure kondairak, onelako uste gabeko argibidea izan du alde ontatik. Eta orain or da zabaldua alde askotara Euskaltzaindiaren laguntza-eska-bidea. Euskeraren alde gabiltzanok, ez baitgera diru-biltzaille; ta gure etxeetan ez degu lan oiek ordaintzeko dirurik.

Eta poliki-poliki, jendeak eta gure lurreko Eralguntzak erantzuten asi dira, beren eskua luzatuaz, gastu auetarako. Onela aitzatekoa da aurrena. «Caja Laboral Popular» delakoa. Onak eun milla pezeta eskeiñi ditu. Ez da ikaspide txarra besterentzako. Geiago bear bada, ortik gora ere laguntzeko dagoela, esan baitdu. Erakutsi ederra!

«Beyena» lantegiak ere bere aldizkariaren orriak gure premi auen alde erabili ditu, gure eskabideen berri emanaz. Zaldibarko «Lasuen» lante-giak, beste erakutsi ederra eskeiñi digu, bere laguntza urtero emateko aginduak. Au ez da bein emanda, or konpon esateko asmotan, beraz. Onela agertzen ari dira gure Euskaltzaindiari bere lanean laguntzeko es-kein berriak or-emen.

Giro au ikusita, gure itxaropena sendotzen ari da. Gure erriko diru-dunak, agintariak eta abar, esnatzen asiak bait-ditugu, ain aaztua euki degun gure izkuntzarekiko ardura ta arreta bizi-araziaz. Kontuak onela jarraitzekotan, Euskaltzaindiak gaur arte baiño lagun geiago izango du ta lagun berrien bitartez, bere lanerako bear dituan diru-emaitzak iritxiko zaizkio. Orren itxaropenak pozten gaitu benetan.

Orra nola, gure etxe ontan azaldu zaizkigun, itsasontzientzako egin oi diran zur-okar biurrituak

BERTSO BERRIAK

Manuel Matxain
Aiete

«Endañeta» indartsuak bazter danak arriturik utzi ditu.

Gogoangarria Azpeitiko zezen plazan eginberri duan marka, Luzaroetan gogoan, izango dana.

Manuel Matxain argi egoten da olako zerbait gertatzen danean. Bertso batzuk moldatu ditu betiko egokitasunez.

— 1 —

Seme indartsu pranko
ba du gure erriak
marka galantak beintzat
ba daude jarriak.
Beso sendoak eta
bigunak gerriak,
oien eskutan luma
dirudi arriak.

— 2 —

Goiz goizetik jarria
nengoan peskisan,
eiz txakurra goizetan
egoten dan gisan.
Bizkaitik mutil latza
onuntz etorri zan,
pranko egin zun baiña
naikoa ez izan.

— 3 —

«Endañetan» indarrak
joak neuzkan begiz,
kostako da aurrean
ñor jartzen berriz.
Bere motorra egiña
dago amar zaldiz,
bestela nola altza
ogeitabi aldiz?

— 4 —

Naiz «Aretxa» etorri
gaiñezka indarrez,
menderatu zenduan
zuk bastante errez.
Galduta ta zoriondu
zindun irriparez,
ez da olako asko
orain, zoritxarrez.

— 5 —

«Endañetak» zeoro
ni arritu nindun,
orrek kontrariorik
gaur ez dauka iñun.
Galdera au geinok
or egiten giñun:
zenbat altzako zendun
estutu bazifun?

— 6 —

Gizon indartsuena
Españi guzian,
izendatu zinduten
izan zan auzian,
zuk izan ezian,
ala izango zera
denbora luzian
Ta nunbait okarren bat

— 7 —

Bein ikusi zindutan
sekan Galarretan,
ta lenengo gelditu
zifan txapelketan.
Berdin arrijasotzen
edo belarretan,
kontrariorik gabe
zaude gaur ezertan.

— 8 —

Aize pixka bat danok
ba degu gaztetan,
geran baiño gelago
gerala ustetan.
Zu beti burumakur
da umil izketan,
deportista onena
euskal jolasetan.

— 9 —

Auxe esan gabe nik
ez zaitut nai utzi,
apaltasun orri zuk
luzaroan eutsi.
Jendeak jakin dezan
biar edo etzi,
indar asko zendula;
arrokeri gutxi.

— 10 —

Amar ordu, eskutan
maillu ta paleta,
probak egiteko noiz
artzen dezu beta?
Zuk egiten dezuna
ez da berriketa,
biotzez zoriontzen
zaitut «ENDANE».

NERE BORDATXOTIK

Ez estutu, zuzendari jauna; ez estutu «Zeruko Argiaren» irakurleok; ez estutu, San Martin adiskide zintzo ori.

Gogo onez eta borondate onez Gizonetik Gizonera itzegiteak ez digu kalterik ekarriko. Erdaldunek ere «contraste de pareceres» dalako ori darabillkite aotan. Orren premia ta bearra ikusten dute.

Ixilik denbora geiegian egon diralako, noski.

Gure artean ez ote da berdintsu?

Tonua ta intentzioa, biek nituan onak, lagun San Martin, lenengo lana agertu nuan artan. Bestela ez nuan letra bakar bat egingo.

Naigabe ta samiñen kabi bat ba degu gizonok barrenean. Antxe gordeta egongo ziran kanpora irten gabe.

Berrogei urte dira oraintxe lenengo ietarak egin nituala gerra aurreko «Argia» asteroko ezagun artan.

Joan dan ogei urte ta geiagoan egunero ari naiz idazten: egunero sailla bete bearra daukat.

Ain tarte luzean, San Martin, oso disgustu bakanak izan ditut. Zergatik?

Iñori utsegiteko griñarik ez dedalako; gizatasunez eta edukazioz jokatzule naizelako.

Goazen geure arira, maitasun osoan, gizonetik gizonera itzegiñaz.

Asko poztan naiz sasi-letraduek gorrotagarri ez zaizkizua jakiniik. Ezin izan, noski, zeure burua ere sasi-letradutzat daukazularik. Sasi-letraduek letradua bear dutela gidari, diozu.

Letraduak noiz beinka oker bat egin arren, guk asko egiteko arriskua degula. Au da nere galdera:

Igaro diran azken irurogei urtetan euskerak ez al du letradurik izan?

Aiek egindako guzia gaitetsi bear aal degu?

Nor da, edo nor dira, euskeraren egitazko letraduek?

Euskeraren erio bidea zergatik dan (geienik beintzat), zazpi urteko umeak ere ba daki. Zuk bezelaxe ixilduo det.

Gertatuek gertatu ez balira, gaur ez bezelako osasuna izango zuan gure izkuntzak.

Ez nijoakizu zirkin egitera, ta leen ere ez nuan egin. Biderik aldapatsuen artzen badezu ere artan jarraituko dizut; ez det kontrabiderik artuko.

Norbere euskalkia (dialektoa) aal danik ongien erabiltzea ez ote batasunaren alde jotatzea? Ementxe dago kakoa, Juan.

Gai au aztertu bear degu pixka bat, ondo baderizkiztzu.

Axularrek bere «Gero» sonatua lapurdieraz idatzi zuan.

Txomin Agirrek «Kresala» bizkaieraz, eta «Garoa» gipuzkoeraz.

Zein baiño zein errazago irakurtzen ditut iru liburu oriek. Batere nekerik gabe konprenditzen det berrietan dagoan guzia.

Zergatik au, San Martin maite?

Autore oriek euskera ondo ere ondo zekitelako; idazten zutena euskal senaz idatzi zutelako.

Zer gertatzen da euskera batua oatan artuta gabiltzan aldi ontan?

Argitaratzen diran lan asko ez gipuzkoarrok, ez bizkaitarrek eta ez lapurditarrek ezin dituztela ez konprenditu ta ez irentsi. «Esperanto» gisako zerbait sortzen ari gerala.

Onek zer ondoren dakarki?

Autorea gipuzkoarra bada, amaretik bira jeitxiko zaizkiola gipuzkoar irakurleek. Gipuzkoar irakurleek galdu, ta bizkaitar eta lapurditar irakurleek irabazi ez.

Etxea ondutu, ta auzoko ateark itxiak arkitu.

Ez al derizkiztzu au penagarria dala, Juan, eta ariarik negar egin lezakeala? Egiak diran bezela esateko ordua iritzi zaigu, Juan, oso mingarriak badira ere. Ixil eta mutu egonda ez degu ezer aurreratzen.

Demagoji ta gaiñerakorik ez zaidazu aitatu, mesedez.

Zuk ba dakizu ni olatu ortan ez naizela sartzen; beste jomuga batzuk dirala nereak eta gaiñontzeko euskaltzaleonak.

Nik erria aitatzea demagojia egitea dala dirudi. Ez da denbora asko ni baiño ondotoz goorago dagoan batek, Euskaltzaindiko lendakari prestua dan Lekuona jaunak, ain zuzen, onoko itz auek idatzi zituala:

«Gu ez gera nor gai ontan agintzeko. Euskeraren «jaun da jabe» erria da, ez gu».

Erdaldun batek galdetuko lukean eran galdetzen dizut adiskide zintzo orri: ¿En qué quedamos?

Ejenplu asko eman nezazkean sasi-medikueta. Petrikillorena ere ondo ezagutzen nuan, eta ots aundiko medikuen utsegiteak ere ezagutzen ditut. Gure auzia garbitzeko, edo nobere iritzia emateko, ortan ez daukagu zer luzatirik. Enborraren biotzera joan bear da apaia emateko, beti azaletik ibilli gabe.

Nere eguneroko lantxoak irakurtzen badituzu, konturatuko zifan ain gogozko nituan forma askotxo baztertu ditudala, euskal akademiak gogozko dituanak artzeko. Poz pozik eman det amore ta burua makurtu, danok nai genduen batasunaren onetan.

Euskerari erreztasunak eskeintze lan ortan lenengoetako izan

nai nuke neure neurri laburretan.

Baiña, zuk sasi-letraduei bezela, EZ esan nai diet euskerari zailmenak, oztopoak, koska biurriak eta tontor menderagaitzak jarri nai dizkieten oriei; euskera izeneko «esperanto» bat sortu nai digutenei.

Batzarretera joateko, Juan, nai duan guziak ez du erarik izaten Neri eziñak galerazi zidan Arantzazura azaltzea. Beste askotxori ere bai, noski. Egunero egunero sail bat bete bearrak ba ditu estuasunak. Iñork uste ez duan bezelako lotura da au. Ez al zera aurreragi joan eta traketsegi mintzatu azpianak aitatu dituzunean?

Pekatu danak alde batean dadelu uste al dezu?

Pastoraletan bezela, deabruak alde batean eta aingeruek bestean jarri nai al zenituzke?

Burumakurtzen danok ikastea ez al litzake obe, bakoitzak geren pekatuak garbiki aitortuaz?

Batasunaren zale ez dan euskaltzalerik ez det ezagutzen, Juan.

Itzegiñez konpontzen dira gizonak, eta borondate ona jarri ezker, erdi-bide batera etorri eziñik ez legoke.

Derrigorrean, diktadore modura jokatuta, danok arrasto batek eraman nai izatea, frutu onik eman ez lezaken jokabidea da, Juan.

Zeu konturatuko zera egunean batean. Gizona zeranez, gizonki aitortuko dezulakoan nago gaiñera.

Batasunerako biderik onena zein dan nai al zenduke esatea?

Norbere euskalkia ondo ikastea da lenengo egitekoa; au da, euskeraz jakitea. Ez zaidazu gaizki artu, adiskide on orrek baiña konturatzan al zera zure artikularen asera zer zan?

«Estimatzen dizut egiten didazun tonuagatik, baiña ez ordea intentzioagatik». Tonua nik egin?

Erdel kutsurik gabeko euskaldun batek, euskal senaz jantzi-tako batek, asiera au emango zion:

«Estimatzen dizut darabillkizun tonua, ez ordea darabillkizun intentzioa».

«Zerbait aundi geralaokan geure bururik ez engañatzeko» kontsejua ematen didazu. Esker mila, Juan, baiña ortantxe ez nazu pekatu asko egiña. Iñor baiño obeto konturatzan naiz nere ezeztasunez.

Norberkeriak utz ditzagun, baiña, danok!, eta ez batzuk bakarrik.

Mintza gaitzen gizonetik gizonera borondate onez, elkarrenganak itzal eta errespertuz, eta ez petralkeriz erretxinduta.

Eliza, gizartea, nazioek, dana dago zurrumbillo naasian.

Gure izkuntzaren egoera larria ikusita, gure artean eztabaidak sortzea ez da arritzeko. Eztabaidak oriek gizonki erabiltzen ikasi bear degu.

Gaixo ta eri dagoainarentzat erremerio billa gabiltza batekuok eta bestekuok. Batzuk botika au dala uste onena; beste batzuk «alako» botika ura.

Elburu nagusiago batera begira argia eskeini didazu. Asko eskertzen dizut, Juan.

Beste orrenbeste egiten alegindu naiz nere aldetik.

Au da gerta ditekian txarrena: Beste izar danak illunak dirala pentsatzea; argi egiten duan izar bakarra noberea dala pentsatzea.

Ez gaitzen izan olakoak. Jakin dezagun elkarri esku ematen eta probetxugarri dan guzia bata-besteagandik jasotzen.

Au da batasunerako biderik onena. Danok ikas dezagun «Ni Pekataria» esaten.

Baxarri

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE - TXUKUNKETARAKOAK

URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkiñak:

Etxekoa 65 19 60

Lanolakoa 65 19 33

URRETUXA

Urrutizkiñak

Lanolakoa 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

AMUEBLADORA COMERCIAL HISPANIA, S. L.

IZUGARRIZKO SALGAI GARBITZEA!!!

ERRENDIZEN SAILLEAN

EUNEKO 20, EUNEKO 30 ETA 50 ERE MERKATUKO DIRA SAL-GAIK

Amuebladora COMERCIAL HISPANIA, S. L.

Moraza, 3 eta 14 — DONOSTIA

San Marzial, 12 — IRUN

zeruko
ARGIA

Zuzendaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Naparroko-Kantauriko ta Aragoiko Kaputxinoak argitaratua (Carlos III, 22 - Pamplona)

DONOSTIA'n:

Oquendo, 22 - Telf. 26666

ARPIDE SARIA:

Barruan ... 215 pezeta

Korreo batasunetako errietan 265

Atzerietako beste errietan ... 285

Aidez Aurrez galdetu.

Salmentan (Ale bakoitza) ... 5 pezeta

ARRAZAKERIA

Euskaldunok euskaldun iraun nai dugunean; gure izkuntza, kultura eta izakera gorde nai ditugunean; etorkiñak bertakotu nai ditugunean; gure elizkizunak, ikastolak, itzaldiak, irrat-saioak eta urrut-ikuskiñeko jardunak euskeraz eskatzen ditugunean; erdaldun baten aurrean euskeraz itzegiten dugunean: «Mintza kristaueraz» esan oi zaigu kristau izkuntza gaztelera bakarrik balitz bezala. Eta ez jarraitu euskeraz egiaz bestela laster entzungo duzu: «razista batzuk zerate».

Zer da razista izatea? Zer da arrazakeria?

Nor bere arraza besteena baino obetat eukitzea da arrazakeria. Gorputzez, buruz eta izatez besteak baino ohea dan usteak eragina beste arrazakoak menperatu naia da arrazakeria.

Zarra da gizartearen arrazakeri joera. Baiña pentsaera aldetik 1816'tik 1946'ño izan du indarrik aundiena. Joseph Arthur Gobineau, Houston Estewart Chamberlain eta Alfred Rosemberg izan ditu su-emailerik gogotsuenak.

Hitler izan du, berriz, azken garai auetan jarraitzaillerik astoena, itxuen eta amorratuena. «Raza Aria» garbia atera nai zuan aurrera. Ortarako biderik onena arraza naasikoak iltzea. Erkiñei eta elbarriei giza-ugalmena ukatzea. Millaka ditu labeetan erreak. Millaka irenduak. Lau milloi judutar arrazakeri joerak garbituak... Iritxi zan Elizaren erakutsia. Gaitzetsi zuan arrazakeria. Baiña berandu xamar, bildurti antzera. Izan ere nork erakusten zizkion ortzak Hitler zakarrari? gozoa jarriko zan, bada!

Baiña bein agintea galdu zuenean bai aguro itzezin ere orratik! Andik aurrera gaitzetsia eta madarikatua gelditzen zan bein da bertako pentsaera eta jokabide galgarri ura.

Ala ta guztiz ere nabarmen jarraitzen du oraindik zenbait tokitan. Gogaikarria da benetan Ipar-Ameriketako beltzen aurkako zu-rien arrazakeria.

Ezaguna da mundu zabalean euskaldunen zintzo eta leial izena. Cervantesek berak ere aspaldi aitortu zuan. Nunai egin zaio arrera ona euskaldunari. Ameriketako gotzaiek ere euskal-mixiolariak nai dituzte.

Zergatik?

Iñora iñor zapaltzera joaten ez dalako. Joaten dan tokian bertako egiten saiatzen dalako. Joaten dan lekuko oitura, izakera eta izkuntza artzen aalegintzen dalako.

Ez da ezer desegiten asten. Ez du ango iñor euskalduntzeko ametsik. Ez da arro eta lotsagabe azaltzen. Ez du iñor menderatzeko asmorik.

Zaildua, saiatua eta langillea agertu oi da edonun.

Orregatik da ain ondo ikusia baztar guztietan. Arrazakeri-grifia duana da gaizki ikusia toki danetan.

Guk, euskaldunok, geuron lurrean bizi diranak euskaldun izatea nai genduke. Ez dugu nai emen beste iñork menderatzerik. Iñork gure euskal-bizia eta arnasa gal-zorian jartzerik.

Artzea daukagun guztia artzoko prest gaude. Emengo izan nai duan guzia onartzen dugu. Izenari, jatorriari eta odolari geigi begiratu gabe bertakotu nai duan edonorri lagunduko diogu.

Ez goaz gu beste iñungo errialdeetan gure izkuntza, izakera eta kultura ezartzea. Gure errirako bakarrik nai ditugu gure gauzak. Gure errian jaso nai ditugu beste errialde askoen onerako, aberas-tasunerako eta ederrerrako.

Gutako askok, ordea, arrazakeri-kutsuaren bildurreratik edo erraz-keriagatik edo erdal-zalekeriagatik oso txepel jokutzen dugu.

Egun batean ikasiko luketan agurkera ere erderaz egiten diegu etorkiñei, «egun on, agur, biar arte» euskeraz egiteko orde, Tar-tean erdaldun bat aski da billera batean dana erderaz egiteko. Etorri ditekian erdaldun bat naikoa da itzaldi guziak erderaz ipintze-ko. Dozenaldi bat erdaldun naikoa dira gure elizkizun guziak er-deraz egiteko.

Ezi-bide guziak, eskolak, erakundeak, prailletegi eta moja-etxeak, izpirringi, irratik eta urrut-ikuskiñ danak erderaz dauden tokian euskaldunentzat euskeraz zerbaiz antolatzeak lotsa eman oi digu.

Gure artera datorrenak ez du euskeraren bearrik sumatzen. Guk sumatzen dugu gure errian erderaren bearra.

Gure etxean berdiñ izatera ere iritxi ez geranoi arrazakeri-gaitzak jota gaudela, alajaña! Gizajo-gaitzak jota bait gaude!

Zer eskatzen diegu etorkiñei?

Ogi-billa etorri diran zaarrei izan dezatela begirune eta itzal euskaltasunarentzat. Besterik ez. Eta prest gaude beroiei, dezakegun neurrian eta gurearen galerarik gabe, beren izkuntzan laguntzeko.

Ogi-billa etorri diran gazteei pikxana bertakotzen joan ditezela eskatzen diegu. Bitartean bear duten guzia beren izkuntzan emateko prest gaude.

Gidaritzara etorri diranei, erriaren serbitzurako dan gidaritzara ori artu aurretik euskaldun egin ditezela eskatzen diegu.

Gure erria zapaldu nai duan iñor ez dugu onartzen ez erdaldunik eta ez euskaldunik.

Euskaldunok gizon izan nai genduke. Eta euskaldun jaio danak euskal giroa bear du gizon izateko. Laugarren aginduak gure erria bere izakera, izkuntza, kultura eta oiturekin maitatzeko agintzen digu. Ortantxe bakarrik gabiltz.

Iñungo arrazakeri guziak gaitzesten ditugunok euskaldun izan nai genduke gure etxean.

BERTRAND RUSSELL HIL DA

Hirurogei urte zaharrago ni bal-no, sekulan ez nik buruz-buru iku-sia (neretzako zoritxarrez!; eta, ha-lere, gure ondoko adiskide min bat galdu dugula iruditzen zait. Ez gure ondoko lagun arrunt bat, gure gal-neko lankide eta gidari argitsu bat baizik.

B. Russellen biziera miresgarria aztertzen saiatu naiz aspaldidanik. Bere autobiografian berak argiro erakasten duen bezela, hiru joerak bultzatu zuten munduan: Eroekin lotua dan maitasunak, Egieren ega-riak, eta zapalduak gizonen kupa-dak. B. Russell gizon aparta izanik, eta nik apalki segi ahal izan dudana neurrian, hiruetan mires-tsi dut: bai amodioaren olerkaria, bai zientzia-gizona eta filosofoa, eta bai erreboluzionala. Hirurak batera gizon berarengan aurkitu: ez da maiz horrelakorik gertatzen.

Goitasun hortako gizon baten emana artikulu batera biltzea ezina da. B. Russell ekintzan iruditua eta jakintzan irakurri egin behar da; eta hortara bultzatzen saiatuko naiz ni.

Russell matematikalaria zan ba-tetik. Bere «Principles of mathema-tics» eta geroko «Principia Mathe-matica» (hiru liburutan), egiazko aintzindariak izan omen dira gau-ko Logika eta Matematika berrie-tan. Fisikari buruzko bere lanak oso inportanteak izan dira, era be-rean: bai materiari buruzkoak, eta baita errelatibitateari buruzko libu-ru labur baina trinkoa ere: Einstein

ia inork konprenitzen ez zuen ga-raian argi eta errazki azaldua.

Oso gatzetandik jainkogabe. Bere «Zorionaren bidea»n oso hotzean, baina oso gogoriki ere bai, mintzo zaigu erlijioaz; ez berez filosofi-problema zaiolako, kondairan izan dituen alderdi txarregatik baizik.

Ohitura-arazoetan Russell guziz zegoen gure soziedadearen Mora-laren kontra. Bere maitasunez argi-tara dituen gutunak nik ezagutu ditudan ederrenen artean jarriko ni-tuzke. 1950-ean, jakina denez, Li-teraturako Nobel-Saria jaso zuen.

Erreboluzionala zan ezkerro, so-zialista ere zan arras; eta «lord» izan arren, kapitalismoaren kontra-koa izan zan osoki. Wilsonen poli-tikak nazkatu arte (Wilsonengatik utzi zuen Labour-party), bere erre-sumako sozialistekin jokatu zuen betidanik. Marxen filosofia ez zuen halere inoiz ontzat eman: marxis-moan teologia berri bat antzeman zuen hasieratik. Eta, horregatik, anarkismotik bertago egon zan mar-xismo-leninismotik baino. Ez zuen honek, halere, eskubi aldera era-man: 1963-ean, esate baterako, Sar-treren laguntzarekin, Viet-Namen «Tribunal Russell» famatua sortu zuen, amerikatarren jenoizidua sa-latzeko eta agerrarazteko. Baina, era berean — eta Sartre'k bezela berriz ere — 1968-an Txekoslova-kiako okupazioa salatu zuen. Regis Debray'en alde jokatu zuen, bai; baina Soljenitsinaren alde ere bai. Russell ez zan manikeotarra, ezta

teokrazia baten morroin ere.

Oso gogoz gomendatzen diot ira-kurleari 1920-ean B. Russellek ida-tzi zuen politika-liburu sonatua: «Théorie et pratique du bolchévis-me». Lenin, Trotsky, eta gainera-koak ezagutu ondoren, zail da si-nisten orduantxe Russell'ek dana hain garbi ikusi zuela, eta etorki-zuna hain zehatz igartzea. URSSeko dogmakeriaren arriskua, askatasu-nik eza, burokrazia berriaren nagu-sikeria: dana esana dago liburuan Stalin ezaguna ere ez zalarik (hon-tan argiago izan zan Bakunin, egi-a esateko, akats berberak orain dala ehun urte salatu baitzituen...) Oso inportantea iruditzen zait, batez ere, burokrazia horren, kontra bu-rukatzeko B. Russellek horrialde luze eta mamitsutan, proposatzen zuen bide bakarra: autojestioa. Ne-kez esan ditekete besterik 1970-ean!

Benetan galdu dugu gizon haun-di bat, genituen haundienetako bat zalantzarik gabe. Bere obra eskerga utzi digu argi-iturri; eta bere joka-bidea ere bai, Russell ez baitzan behin ere ekintzarakoan atzean gel-ditu: dozenaka aldiz bisitatu zituen Inglaterako gartzelak, orain dala urte gutxi azkeneko aldiz!

Egia du Lacroix filosofoak: «bi eragile izan ditu Russellek: matema-tika-logikarena, eta ASKATASUNA-REN ETA ZUZENTASUNAREN GUR-TZA».

Agian frutu ugariak emango Ruse-llek Euskal Herrian!

LARRESORO

KINTANARI OHAR PARE BAT (I)

Uste baten oinharri

Heldu dezaiozun orain zuk zeuk aipatu duzun Ibon Sarasolaren la-nari. Egia da bizkaiera-hitzegileak giputzera-hitzegileak baino gehia-go direna. Bai, baina zuk aipatu duzun zati koskor horren aurretik eta ondoren beste zeozer ere ba dio I. Sarasolak, eta hor dago hain zu-zen zerako zera! Hona Ibonen hi-tzak kopiatuta: «Euskal idazleak euskalkiz euskalki, izendatzen du berak sail hau. (Ta ez ahaztu «li-teraturari begiratu» ezarri duzu-la zeuk gipuzkera-bizkaieraren arte-ko konparazioa, idazleen mailan beraz). «403 idazle hartu ditut, dio Sarasolak; Gipuzkera osotuan idaz-ten dutenak gipuzkoartzat hartu di-tut, nahiz euskalkiz bizkaitar diren. Euskera osotuan idazten ahalegin-tzen direnak aldiz bakoitza bere euskalkian sartua izan da. Hunat hemen dataok:

Bizkaierazkoak	...	112
Gipuzkerazkoak	...	203
Hego-Nafarrak	...	29
Mugaz handikoak	...	59
Porzentajeak:		
Gipuzkerazkoak	...	% 50,3
Bizkaierazkoak	...	% 27,8
Mugaz handikoak	...	% 14,6
Hego-nafartarrak	...	% 7,3

Gipuzkerazkoen nagusitasuna agi-ran dago...», dio Sarasolak. Erdiak baino gehiago kontuizul, gipuzke-rara dute joera. Ta zuk zeuk ere halaxe diotzu, «neuk ere orain arte gipuzkoera hartu dut literaturara-ko». Beste leku batean ere ba dio Sarasolak: «Ikusten denez, beltza da etorkizunari buruz nafartarren eta mugaz araindikoan egoera». Gertaerak hola bildu ondoren gi-puzkerarenganako mugimendu hor-ren arrazoi-billa hasten da Sara-sola, ta hala dio: «...erraz ikusi di-teke idazle batek euskalki bat au-keratzen duenean» (bera jatorriz nungoa denaren arrazoi-a baino areago) «...beste arrazoi batzuek erabiltzen dituelan». Ta nik erantsi-ko nioke: euskeraren kondaira guz-tian ez dela agertzen holako feno-menurik (norberaren euskalkia utziaz beste inorena hartzea), gi-puzkerarekin baizik; eta noiz edo behin beste euskalkirenganako joe-rak beste horrenbesterik ezagutu badu ere, ez sekula gipuzkerak izan duen taimainan ta neurrian. Ta ahaztu behar ez litzakean ohar hau egiten du I. Sarasolak segi-dan: «Beharrezkoa da hori (idaz-leen geroa alegia) kontuan har-tzea... euskeraren batasunaz ari

geranean». Bai, Jauna, horixe de-na dio I. Sarasolak, zuk beragan-dik jaso duzun aipamen horren in-guruan.

Beraz, ba dago gipuzkeraren al-de zeozer, beste euskalkien alde ez dagoena, kanpoko idazleak bere-ganatzeko. Ta hau gertatze bat da, ez ipuia, ez teoria, «dozena bat alkatek baino indar handiagoa duen egia» baizik.

Urrena diozu: «Azkueren lanak ikustean eta belarrria Gipuzkoan jartzean aho zabalik gera zaitez-ke». Sekulako aldrebeskeriak eta diferentziak aurkitu bide dituzu herritik herrira. Ta zure experen-tziari errematea jartzeko zerako eritzitara heldu zera: «...literatura gipuzkera ez dela egiazkoa, asma-keria ta geometria hutsa baizik». Ta urreratxoagoo: «gipuzkera teo-rikua dela», diotzu. Beajundatula! Ez nuen uste astronauta-hizkuntza izateko horrenbesteoko abillidadea zeukanik gure gipuzkera honek!

Baina kontuak kontu, hortara ezkerro galdera bat egingo nizuke ongi baderizkiozu. Seguru al zaude, biziki seguru, zure esan hoiek denak, Gipuzkoan gaurneun egiten den euskerarekin, Lardizabalek, Kanpionek, Azkuek, Altubek (Azkueren «Morfologia»-ri egin zizkion oharretan), Etzaide zenak (hildakoak eta handi batzuk baka-rrik aipatzeagatik) irakatsi dute-nekin konparatu ezkerro, gipuzke-raz ta bere aditaz horrenbeste-koak esateko gauza ta nor zera-nik? Askotxo ez ote da horratio!

Zuk aipatu duzun fenomeno ho-ri, hizkuntza-liburuetan bat ikasi ta gero herriko jendeari beste mi-lla modutara entzutea, Gipuzkoan ezeze, Bizkaian, Nafarroan eta Frantzian eta Alemanian eta Espai-nian neuk ere sumatutakoa da, eta nik bezala beste askok. Nahi izan ezkerro eskubete gertaera jalkiko nizkizuke hemen; baina edonork eta zeuk ere noiznahi proba deza-kezuna bai da, hau utzi ta noan au-rrera nere hariarekin.

Egia da Gipuzkoan eta beste euskalkietan aldaketa dagoela he-rritik herrira, ta zenbait herritan (askotan gero!) forma bat baino gehiago databestearen ondoan era-biltzen direla. Baina egia ere da gipuzkera idatziaren formak (gaur

(6'gn orialdean jarraitendu)

KEZKAK

ERRIA MAIXU

Era lilluragarrian eta benetan maixukiro idazten zuan ORIXEk; gu-re izkuntzak izkunturik eta txoko gorderik ez balu bezelaxe, oparo menderatzen zuan Euskera. Nere iritzian beintzat, zenbaitzuek bes-terik uste badute ere.

Egia esateko, gelago aitortu bear nuke euskeraz idazten eta zerbaiz esaten, beste iñorengandik baiño areago ikasi dudala ORIXEgandik.

Jakiña, ez zan uts-eziña. Izan-bi-de du ORIXE aundiak ere puntu ontan edo artan utsunerik. Baiño jatoritasunari dagokionez, izkuntza-ren indarri dagokionez, aberasta-sunari eta egokitasunari dagokie-nez, ba du itza eta ba du maixutza.

Eta ala ere ez zuan bere bururik maixutat artzen. Gogoan daukat, oso gogoan. Iñoiz edo bein begi-runez eta esker onez «maixu» dei-tura eman nion.

Jakiñekoa zan ORIXEren erantzua: «Erria da maixu, erria; eta ez ni».

Ain zuzen ere, erri-erritik xurga-tzen zituan giarra eta muiña, gero euskeraz ain jatoriki eta maixukiro idatzeko.

Geroztik askotan erabilli izan di-tut buruan ORIXEren etikak. Zein ote da erria? Nolako maixutza? Zerga-tik ote zion erriaren maixutza?

(6'gn orialdean jarraitendu)

euskalherritik begira...

SALNEURRIAK

Aspaldi hontan, 1967 gn. Azaroa ezkerotzik, pezetaren indargaltzea zala ta. Espainiko ekonomia sendoagotzeko, izozketa giroa ezarri zuten estadu osoan. Jornalik ez zuten aurrerantzean lehen bezin erraz (?) jasotzerik izango. Prezioak berriz lehenean jarraituko zutela hitz eman ziguten.

Geroztik, jernalen hobetu ezina ederki asko nabarmendu zaigu hilla-bete luze hotan. Salneurriak, berriz, hainbeste propaganda eginagatik, ez dute behar hainbat geldiarazterik izan. Lehengo urte azken ilabeteetan, batez ere gora egin diete.

Agintariak, Abenduaren 9'an ezarri zuten lege-aginduen bidez, izozketari ematea erabaki zutela agertzen ziguten. Geroztik ba dago istillurik pranko alderdi guztietan.

Aurtengoaren hasiera, gogorra izan da benetan. Millaka anitz langillek oporketari, huelgari gogor ekin die. Lantegi gehienetan, jokabide honen helburu nagusia, jernalaren gehitzea izan da. Gerrikoak estutzeak ere bere neurriak baditu nunbait eta...

Agintariak, mugimendu honen indarra ikusita, heuren kezka ez dute, inoiz ere, gordetzerik izan. Ekonomia azken aldi hontan erabat gaixoturik gurela esatera behatu dira. Hainbestetan isilean gorde dutena, orain ozenki aldarrikatu digute. «Ekonomi aldetik gauzak ez daude ondo, atzerriko estadiuekiko harremanetan, zorrak gehitzen dijoazkigu. Estadu barruan eskabide gehiegia daukagu. Kanpotik erosten deguna ordaintzerik ez degu saltzen, t.a.».

Prezio ta jernalen arteko burrukak beste fenomeno bat gogorazi digu: inflazioa. Behin da berriro, gezur-ekonomi bideetan abiatuak, azken ondorenak zenbaterainokoak izan zitezkeen, pentsatu ezinlekoak, gailfean genituan. Erremedioa behar zan...

Agintariak, berriro hitzegin dute: izozketa desegiteari ekin diogu bainan neurritz. Jernal aldetik neurritsua, mugatuegia izango zala bagenekien, baiñan bizi-beharraren eskabideak ez ote zitzaizkigun gehiegi ugarituko?

Arazo honen muina honela adierazi digu Linicio de la Fuente ministroak: «Guk daramagun auzia prezioek jernalak gaituzten ez ditzaten saiatzea». Badute buruasterik hau aurrera ondo eraman nahi badute behintzat.

Aurrerantzean ekonomia zertxobait sendatuarazi nahi badute behintzat, ez dute atzerrian hainbat gauza erosterik izango. Saltzeari gehiago begiratu beharko diote. Ta jakina, hortarako produzio saillean kanporatu ditezkeanak ugaritu arazteari ekin.

Pentsu pabirikak berak, garia gehiago nola empletatu ari dira jo ta ke. Izan ere, gastoa gehiagotzen du kanpotik ekarritako artoak. Haragia ere kasu berdinetan arkitzen da. Bertan egiten dana ez da aski konsumo eskakizunari erantzuteko. Gai hontan politika jokabidea desberdina izango da; hau gerora begira ordea, ta bitartean?

Bitartean gerrikoa estutu beharko da.

Hau ikusirik, haxe da gure buruari egiten diogun galdera: Izozketa garaiean ahorratutako dirutzak nun daude? nun inbertitu dira? ondoren-goari begira zerbait antolatu ahal dute tajuz? Nun daude egoera berezi horri eskerrak irabazitako dirutzak?

Behin da berriro, gerria estutzea dagokigu, behekoie behintzat. Gauzak oker daudelarik, behartsuen bizkar botako ote digute zama astun hau?

Jornalak gora, nekez. Prezioak, arren geldi bitez. Zama, aberatsen bizkar, zergatik ez?

MIKEL UGALDE

Lana - Eskeintza

Usurbilko zurtegi (madereria) batean lan egiteko
25 urtetik 35 arteko zerralari bat eskatzen da.

Urrut. 97 2 19

USURBIL

GUKELESA

Gipuzkoa'ko ta Naparroa'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatua
- Esne soilla (esterilizatua)
- Esne autsa
- Esne-gaia
- Guriña
- Yogur
- Batiduak

Igará auzoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lau ari) — DONOSTIA

saski-naski

Katalan izkuntza irakaskintzan

Bartzelonako «OMNIUM CULTURAL»ek aize eman dio kontu oni, ortarako, Eziera-Ministroari idatzia: Agiri onetan, Ministroari, au eskatzen zaio: Irakas-kintza-mailla guztietan, katalan-izkuntzaren irakaskintza, kontuan artua iza dedilla «Irakaskintzako Lege Nagusia».

Eskaera onek, eztu txoko batean bakarrik bere garrantzia. Onelako gaiak mundu guzira dute beren eragina. Sail ontan aurrera egitea, izan ere, leenbizi Espainia osorako, Europarako ta mundu guzira aurrerapena da.

Orain, egitez eta ez itz-utsez ikusi bear de lan au. Legez ezagutua izan bear du Kataluniako kultura guzia: izkuntza aurrea, oitura, folklore ta abar. Eta au esaterakoan, Espainia barruan ditugun izkuntza guziak ere, (euskera, katalana, gaillegoa), aintzat artu bear dira. Onela, askoz batuago geldituko lirake, Espainiako alderdi guziak; guziak irakaskintzako saillean. bere aukera berdiñak dituztelarik.

Eskubide auek zuzenak eta bearrekoak ditugu. Ortarako gogoan ar ditzagun Juan XXIII'garrenaren «Pacem in terris»ko itzak eta erakutsiak. Arek aitortu bait zituan, erri txikien eskubideak...

Onela bakarrik iritxi ditek, Europa elkartua, laterri bakoitzak bere aginpiea zerbait metatuaz, eta guziak eskubide berdinetan jotatuz. Orrela osatuko degu, gerorako, guziak espero degun Mundu guziko Gobernuak. (Wifredo Espina'k «El Correo Catalan»en).

Katalan izkuntzaren erakusketa, katalanez irakaskintza eskeintzea ta abar, geroago ta onartuago da gure artean. Au egoki baiño egokiagoa da; egoera aldrebesak, ez bait dira betirako irautekoak. Ortik gora, erriaren deia, izkuntza guzien aukera berdiñak eskatuaz, egunetik egunera indartzen eta zabaltzen ari da, Euskalerrian, Galizian eta Katalunian.

Eskubide auek erdi-esanetan aitortuak izan dira «Liburu Zurian». Orain, errotuago gelditu dira aitorten auek; gure Gobernuak, Nazio Batuek gai ontan, izkuntzen desberdintasunaren kontra emanak dituzten legeak, izenpetu egin bait ditu.

Pauso aundia eman da onen bidez, eta ondorenak ez dira atzeratu bear. Garbi esana bait dago Nazio Batuen agirietan, Estadu barruetako erri txikietan ere, irakaskintzako eskubide berdiñak ezagutu bear dirala, bai eskolak antolatzen eta zabaltzen eta bai beren izkuntzan gai guziak erakusten.

Komeni da, beraz, antolatzen ari diran Eziera-Legean, eskubide auek aitortuak eta ezagutuak izan ditezten. Bide au besterik ez degu, poliki poliki Mundu guziko Gobernuak iristego. («El Ciervo»-tik).

Telebista

Aste gutxi dirala, «Repres» elkarteak, zabalkundeari dagozkion xeetasun batzuek argitaratu ditu. Or ditugu Espainiako Telebistak ortik jasotzen dituan irabaziak. Ikaratzekoak dira, benetan.

69'garren urtean, TVE'k, 3.702.499.630 pezeta jaso ditu bere anuntzioen aldera. 1968'garren urtean, 290 milloi pezeta jaso ziran. Ortarako, 1969'garren urtean, 56.755 iragarki edo anuntzio pasatu zituzten.

Guk ez dakigu nolako gastuak dituan Espainiako Telebistak, egia. Baiña guk uste degunez, Gobernuak

bere eskuetan duan telebistak, ez du zertan onen-beste irabazirik jaso. Beste aldetik, orrelako irabaziak baditu, bere agerraldiak bikainagoak eskeini ditzake, ainbeste anuntzioz ikusleak gogaitu gabe.

Batekoz beste, egunero 80 bat iragarki eskeintzen dizkigu telebistak. Eta kontu auek, ez datoz ondo, Irrati ta Telebistaren Zuzendariak joan zan udaran eman zituanekin. («El Europeo»-tik jasoak).

Errietako dirukontuak erditik kentzea

Gobernazioko Ministro dan Tomas Garikano Goñik, zenbait kontu jakingarri esan dizkigu egun auetan. Kontu oiek diru-banaketa edo administrazioari dagozkionak izan dira. Julián García Candalí esan dizkio ain zuzen eta YA egunkarian agertu zaizkigu.

—oOo—

Iru mailla ditu diru-banaketak. Goienean Gobernuak dago, tartean Diputazioak eta barronean Aiantamentuak. Orain arte, Gobernuak izan ditu diru-arazo auen ardurak bere esku. Onela bizi izan gera, edozer egin-kizun erabakitzeke Gobernuak (erdi-aldeko agintaritzara), jo bearrean.

Baiña zorionez, gaurko egunean, kontuak Gobernutik eta erdi-aldeko kentu ta eskualdeetara aldatu bearrean gerala, uste dute gauza auetzak altuak diran gizonak. Beraz, diru-arazo asko Diputazioen eta Aiantamentuen eskuetan utzi bearrean gertatuko gera.

Tomas Garikano jaunak bere adierazpenetan jarraituaz, au esan zuan: «Erri bakoitzeko diruketa-lanak leenbailen eratzekotan gera. Eta gai ontan ez degu Udal edo Aiantamentutan bakarrik pentsatzen, Aldundi ta Diputazioetan ere joera berdiña artu nai degu».

Erdikatze kontuaz ere (deszentralizazioaz, alegia), argibide batzuek eman dizkigu Ministro jaunak: Egunotan, eskualdekatzeko edo erregionalizatze itza, naiz probintzi itza, ez dira leen bezela artzen. Beti ere, erakuntzak eta egitamuak aurreratu egin bearko dira. Eralguntza Nagusia, Gobernuak egin bearko du. Erri ta probintziak ez bait dira gai onelako egitamu oiek burutzeko. Diru-kontuak eskualdeen gain uzteak, sail onta jokoarak aldatu egin ditu. Esate baterako, Aiantamentu batzuek elkartu ditezke, urak erakartzeko, ur zikiñen bideak elkartuta konpontzeko. Onelako lanak, ez dute erri oietan politika-sailleko elkarerik sortzen. Onelako egitekoetan, lege-elkarte bat besterik ez da sortzen, erri oiek lan ontan naiz aretan eskua emanda lan egin dezaten».

«Gaur Espainiak elkarrengandik etetzeko arriskurik ez degu. Leengo aurrak, gizon egin bait gera, eta gere kontu bereziak ezagutzen ikasi degu. Orregatik, erremin batzuen eragiñak kendu ezker, sail auek gainduak dauzkagu».

«Nazio batzuetan, Elkarbideak Ministeritza baten eskuetan daude ta endaketa-lanak beste Ministeritza baten eskuetan. Baiña Espainian ministeritza-kontuak aldatzeko, orain arte ministeritza askoren gain dauden arazoak batean bildu bearko lirake. Beraz, nere ministeritza kanporako arazo asko, lotu ta elkarbidetu bearko genduke».

«Sendakintza-arazoak, osasun-arazoekin lotuta daude, ta Gobernuak, asko luz atu gabe, bere iritzia maimituko du sail oni buruz». (Cifra).

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago
Donosti'ko txoko baten,
bein ezagutzen dutenak zintzo
dakite aruntz joaten.
Nai dan aukera ba-dezu beti
jaten bezela edaten,
oberik ezin arki ditek
merke ta ondo ematen.

Fernán Calbetón, 4
DONOSTIA

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gañera esne putzuak,
Oiek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

HERRIAK ETA GIZONAK

EGUNETIK EGUNERA

OTSAILAK 20

Jordaniako herriburu dan Amman, tanke ez gudariz inguratua dago. Arafat kanpoan dela ta, palestiniar komandoak, heien jabetzea hartu nahi.

—Peru eta Bolibia, Castroekin hartuemanetan dabiliz; Castro nekatu egin omen da ta, gerrileroeri laguntza ematen.

—Italian, diru irteera zearo haunditu da. 1969 grian 42.000 miloi lira ziren galduak.

21

—Ammanen, gerrilero arteko anarkia sortu ta gero, Hussein-ek ez omen du gobernutza utziko.

—Italia berriz ere greban, egun jende trasporteak.

—Pekin-ek berri bat prestatu du, alegia, Laos, Camboya, Birmania, India Pakistan, Thailandia... herrien iraultzak laguntzeko.

22

—Swissar konpainiako abioia atzo lertu san ezkeroz (t. w. a.-ko beste ere ia ia) sekulako neurriak hartuak izan dira aeroportuetan.

—Tito eta Nasser-en arteko mintzaldia garrantzi haundikoa izenen dela diote.

23

—Iparvietnamdarrek, dalako «Jarros» zelaia hartu dute.

ARDURABAKO

Frantzia Epailaren 8 eta 15'ean «conseils généraux» edo «assembles départementales» gure diputaziñoen antzekoetan agintari izateko aukeratuak dauezanak. 1.600 bat izango dira. Ta, onerako edo txarrerako, zerikusirik edonon aurkitu daiegunez, aztertu daigun, azalazalek ez bada bere, ia ezer ikasten dogun.

Ara lenengo azalkizuna: Autarkia emon bear dauan erria ez da ezetan auteskunde onetzaz arduratu. «L'Actualite» izparringiak diñoanez, % 50'ek ez ei-dakie batzar orreik zertarako diran bere, ta orretatik autarkia emon teko asmorik ez. Egoera au, Parisek bereganatu-bear larregiko orrek lortu daudan erdirakeriak ekarri dau.

Bigarren: Beste aldera; ezkerretik asi ta eskumarren atzenengoraño, politikari guztiak garrantzi aundia igartzen deutse, ta De Gaulle atzertetik zeintzuk asmo barri sortu diran ikusi gura leukeez. Onen UDR alderdikoak, batzar guztietarako euren autesgaiak agertzekotan ziran, eta zuzendari darabilen Robert Poujade'k, burruka gogor bat jokatzearan eske dabil; alderdi onetakoak batzar orreitan orain arte ez daue indar aundirik izan eta, Gaurko aukerea. Paristik etara eta ertzatzea, indartsu ikusi ete daue ba?

Irugarrena: «Conseil» orreik, egitan eta luzaro, indarge izan badira bere, azken aldietan zerbait eurenaganatu aalizan daue, ta gaur, eritoki, ikastola, kirol-leku, bidezabal eta eguneroko izateari lagun dagitzen ainbat erakunde euren esku daukez, baita orretarako bear diran diru jabetzak bere. Parisek, nekez baiña ezinbestean, zerga batze batzuk oneintzat laga bear izan dauz.

Ara baiña, erria ez da oartu edo iñork ez deutso bear diranak jakin-erazo: berak aukeratu daiekan gizon zintzoen eskuetan orrenbeste erakunde bearezko jartzea. Ta onezkero epe laburra dauke ganorazko zabalkundea egiteko. Ondorena tamalgarria, asko ta asko ez dirala autarki-ontzira urreratuko.

Ta ardura-eza onen ezaugarri, bapatean? eta alde guztietatik asi diran deiak, edo UDR orrek, ain garrantzizko uste euan alde guztietan bere lagunak agertzea, ia «conseil» erdietan ez dauela autesgaiak izentatu edo izentatu aal-izan, ezta bereak izan ez arren bere gogoko besteren batzuk aurkitu, ta, bere-bereak zuzenean, 500 bat besterik ez dauzala izentatu. Nork ete ardura-eza orren errua? Agintariak batetik, gaur diran zabalkundarako bide errezak, TV, ta antzekoak, ez dauzalako bear dan eran erabili; aundiena baiña, erdirakeri-zentralismoak, auzoak lotaratu ta makaldu dauazan arrapatiri orrek.

BEIZTEGI

FASZISMOA BERPIZTEN ARI OMEN DA

Bretaina Haundiko gazteria; bere hile luzeak eta inkonformismoa ez da baizik zenbait komertziantek azkarrek muntatutako bizieraren kondizio bat. Baina halaz ere ez diogu gazteri honi liberalismo apur bat ukatu behar. Ba dute kritika egiteko kapazitatea Bederen ta hori, egun, zerbait da.

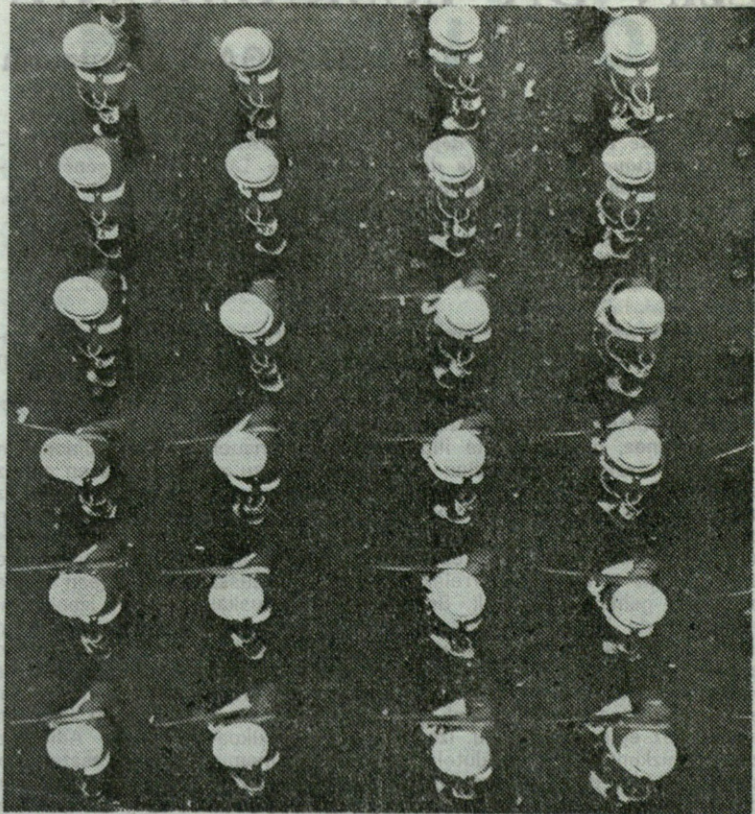
Ba dago ordea Bretaina Haundian beste gazteri bat, egia esateko oraingoz minoria dena. Beste gazteri honek ez ditu bizi molde berriak onartzen. Erabat konserbadoreak, hile motza daramate liberele heien oposizioa agertzeko eta. Inglaterrako molde tradizionalak gogozkoak zaizkie. Beraz, Bretaina Haundiko gazterian, zati reazionario bat sortu dela esan dezakegu.

Frantzia 1968-ko Maiatzaren kondizioak aldatu direla dio Maurice Duverger-ek. Are gehiago, kontra-Maiatz batez hitzegiten du, eskuindar taldeak berpiztu direla ta. Talde faszista hauek ez dute oraindik indar haundirik baina ixiltasunetik bederen erten eta zenbait unibersitate-tan hasi dira lanean. Talde hauetan «Ordre Nouveau» da nausiena ta «Occident» debekatua izan zen mugimenduak zer ikusi haundia du. Faszista berri hauek Mussolini ta Hitler dituzte maixu ta Alemaniako N. P. D.-koekin edo Italiako faszistekin mitinak antolatzen dituzte.

Bestalde aski esan nahi du Frantzia «Action Française» organizazio monarkikoak faszistekin dituen harremanak.

Bretaina Aundiko «hile-motzeko» gazteria eta Frantziako «faszista-monarkiko» artean ba dago noski nahiko desberdintasunak. Baina zenbait pundutan kausitzen dira ta pundu hoiek ideologi bat osatu badezake ideologi hori faszistotik hurbil dagoke. Hortaz galdera bat beharrezkoa zaigu. Ari ote da faszismoa berpizten Europan? Honerri erantzuteko ba dago beste galdera

H. de G.

Herriaren harmada, ala sistemarena?

bat: Europako faszismoa noizpait? Hil ote da Zeren gogoan dut komunisten Ligako Alain Krevine eta Alderdi Sozialista Bateratuaren Michel Rocard-ek Frantziako soldaduskari buruz esandakoa: «Gaur egun Frantzia soldaduska ez da represioaren arma bat baizik. Ez bait dira demo-

kraziaren legeak errespetatzen eta militar gehienak «Occident» tanke-rako organizazioak gosten dituzte».

Denok dakigu militarrek funtsean axola haundia dutela Europako gobernuetan.

ANTON SANTAMARIA

Urrun..., Brasil adi bidez

Brasilgo egunerokoak ateratako esatera honek, eta dirala zazpi aste Luis Edgard de Andrade-k («Journal do Brasil» egunkariko reporteroa, aldiz Parisen, aldiz Saigonen) esandakoa, bonba baten oihua, sortu du Rio de Janeiro: «Ehun

urte biziko ba naiz ere, ez dut sekulan ahaztuko abuztuaren hamalauean eta Brasilgo presondegi batean, zigortutako, torturatutako gazte batek botatutako garraxia».

Hura izan zan, brasildar egunkariak lehenengo aldiz, represioaz mintzatu ziren eguna. 1964-gn. urtetik honuntz.

«Pakearen alde eta iraultzaren kontra».

Diktadura guztien arteko tratadu bat besterik ez da

Harmandari eta poliziari, beste elkarte edo organizazio bat erantsi genezaioke, polizia eta militar inbestigazio organizazioa P. M. I. Talde honen buru 1966 garrenetik 1968'ra, gaurko errepublikaren gidari dan Garrastazu jenerala dugu. Epe berdinean ere «escuadron de la muerte» azaltzen da, eta bandi-

dismoa zapaltzeko aitzakiz, bere ekintza mugatik kanpo eraman du, harmadaren beste zenbait elkarte, alde batera utziz eta haien ekintzetan sartuaz.

Urrunago eta gehiago; alegia norberaren egoera izkutatzeko, urru-nekoa agertu behar, eta gero eta urrunago badaude (A. B.: Asia-n edo Amerikan) errazago izanen da represioa azaltzea. Brasilen hau diote, «bost urte daramazkigu geure egunerokoetan, represioaz ezer irakurri gabe». Eta denok harriturik, harriturik. A! entzun zazute azkeneko deklarazio hau «Bihar eginen da, publikatu ezin ditezkean gaiez, munduan azaldu dan libururik gogorrena, eta hau Brasilgo gora-beherez izanen da».

Eta geuk zer esan behar? Politika, beti politika izanen da.

MENDIZABAL MIKEL

ONDO BADABILL
Otsein DATomás Eizmendi'ren
Jatetxea

Zumai erritik metro gutxira, ibai ertzean par-irriz, etxe polit bat zure zai dago euskal kutsu zoragarritz. Arrai, barazki, aragi eder; nai dan aukera janariz, jatetxe au bein probatzen [duna laister azaltzen da berriz.

—oO—

Restaurante
Tomás Eizmendi
Curva de «Chiqui-erdi»
Tel. 86 13 90 ZUMAYA

ATE OPARIAK

JATONTZI TA MAI - TRESNAK

Víctor Pradera, 2
Urrutizkiña: 25700

DONOSTI

ERLOJU TA BITXITEGIA

Edoardo Choquetia

Vergara, 11 - Urrut. 17751 - Etxekoa: 22700 - DONOSTIA

ZENBAT BURU, AINBAT ABURU ZEIN DA EUSKALDUNA?

GO MIGA-ri Erantzuna

«La langue est un trésor déposé par la pratique de la parole dans les sujets appartenant à une même communauté; un système grammatical existant virtuellement dans chaque cerveau».

FERDINAND DE SAUSSURE - Cours de Linguistique générale - 4ème. édit. - p. 30.

OOOOOOO

...Holan ez dogu inoiz amaituko. Orain arte erantzunak Lasa jaunarentzat izan dira; gaur, berriz, Go Miga-erantz. Bainan, ni nor naizen dakien hori nik ez dot ezagutzen.

Alde batetik, nere eritxiz, ez da itxurazkoa ez-izenen firmatzen dauenak beste baten izena ta abizena aipatzea.

Bigarren, oso gaizki ta illun kalifikatzen naudelako (zera dinoanean «antzekoa esaten dut, berdina ez...»); esan eizu garbi, izatearen ta ez izatearen artean ez bait dago hainbesterañoko mugarik: ba naz ala ez naz? Nik ez dot onhartzen beintzat Lasa jaunaren dalako «...euskaldun zerbait 'duna' da... 'dun' ori hauze da, ain ziur eta fermuki ere: bere kultura edo etnia bat». Eta ez dot sekula uste izan ez dot uste izango ere — nahiz ta sarritan horrelakoak entzun — euskaldunen artean mailla bat bano gehiago dagoenik. Bestela, ni ere euskaldun berri izanik, hirugarren edo laugarren maillan nengo; ta hori ez dot uste gertatzen danik, gure gizartearen bat gehiago nazalako, ez beste batzuek baino gorago edo beheago. Horregaitik ez dot ikusten zuk diñozun kidetasunik eta «antzik». Berez, ez dot ezer Lasa jaunaren kontra, bainan ez dot haren eritxia onhartzen. Horri honek «zenbat buru, ainbat aburu» du izentzat, ta beti leze egia hutsa dogu. Izan ere zure eritxioa be ez naz. Adibidez, zuk «...hizkuntza jartzen dutela herri baten mamia bezela» esaten duzunian, ez dot ondo ulertzen dalako «mami» horregaz zer adierazin nahi deuskuzun. Norbaitek, illuntasun hori dala ta, «mami» hori herriaren izatea, etnia, kultura dala pentsatuko baleu, berriz be Lasaren ideitara elduko gifaite ta eztabaida barriro hasi beharko genduke.

Hirugarren, zuk diñozu «Joan zan urtean Deustoko Unibersidadean batzar bat izan genuan lau profesore ta ikasle batzuek (...) X X-k (...) tesis bat defenditu nahi izan zuan. Alegia, Euskal-Herria euskera galduta ere Euskal-Herria izaten iraungo zala (...) Orduan ere esan nion (...) tesis hori zearo okerra zala». Benetan arrigarria! Ni ez naiz oroitzen. Oso batzar txiki bat izan beharko zan, gutxi batzuen elkar-izketa bat? Nik gogoratzen dodan batzar txiki bakarra izan zanean amaitu baino lehenago urten behar izan neban. Nori erakutsi zeutson ni oker nengoala? Ziur aal zagoz hitz horreik behar izan neban. Nori erakutsi zeutson ni oker nengoala? Ziur aal zagoz hitz horreik esan nebazala? eta tesis bezela? Holan balitz, nere esanak eta egiafak ez lirake bat etorriko: euskerak gure herriarentzat duen inportantzia ikusiko ez baneu, zertarako sartuko nintzan gure hizkuntza ikasten ta irakasten? Ta ez bakarrik ikasi, mintzatu ere egin behar dogu. Igaz, «Romanicas»-en euskera irakasten nifarduala, beste irakasle bati azterketak — idatziz soilki egitea nahikoa ez zala ta — ahoz ere, «oral» alegia, egitea proposatu neutson. Izan ere, hizkuntza bat —ene ustez— gizarte baten elkar-aditzeko bide bat izan behar da (1). Oraindik areago, hizkuntza bizi, erabilgarri eta hedatu bat mamitu behar dogu, Euskal-Herri guztientzat tresne egoki bat bilakatu daian.

Bestalde, argi dago «euskaldun» hitza etimologiaz zar dan. Hortan ados gara. Bainan zure jardunean hutsune bat nabaritzen da «euskaldunetik» «Euskal-Herria» igarotzen zereanean. Euskeraz ez dakiten guztiak baztertu behar ahal ditugu Euskal-Herrietik?

Hizkuntza bakarrik da etnia baten ezaugarri premiazkoa (2), herri batek, ordea, bere burua osatzeo, beste baldintza batzuek ere bete behar ditu.

Gizonak bere barnea kanporatzeko mintzaira, berbetea du biderik egokiena. Halan ta guztiz be, ba ditugu gure artean euren mezua «mensajea» beste era batzuetan azaltzen daukunak. Esate baterako, artistak.

Azkenez, nik gomutatzen dodan billera bakarrean, hontan saiatu nintzan: Kultura ta Zibilizazioaren artean dagoen aldea adierazten, alegia. Ba, nere ustez, konzepto bi horrek gure billerakideak nahastuak eta txarto erabiltzen ebezan. Nik orduan, Sajoneentzako ta Frantsesentzako konzepto bi hoiek ez dirala gauza bat esan neban. CULTURE ET CIVILISATION FRANCAISES irakaslea nazala ta nere eritxia emon neutson. Frantziako eskolari jarraituaz, Kultura Zibilizazioaren sail berezi bat dala irakasten dot. Bestiak: Sozial — Ekonomiko eta Politiko sailak, lauren artean Zibilizazio bat osatzen dutelarik.

Eta, hor dago kokka! Hizkuntza ta «mentalitatea» (pentsakera), Kulturako sail honetan «abstractos» edo oinarri bezela hartzen doguz. Hizkuntza, batez ere, oinarriko bide bat dogu kulturazko sail hori betetzeko. Dana ta zeatz-meatz hemen azaltzea luzea izango litzake. Baina esan neinke sail guztietan honelako substrakto batzuk dirala: Sozialeko Sailan: Jendetza danera — Ekonomikozko saillean: Lurra, Giroa, Politiko Saillean: Oiturrak, Oiturrak — eskubidea, Eskubide positibua... etab.

Behar bada, Z. ARGIA-ko irakurleak ez dabe gauza haundirik atarako ezagun edo ezezagun artean eztabaida txiki honekin. Aldizkari bat ezin daiteke hainbeste denbora eritxi personalen ohiartzun izan, ezta amaigabeko eztabaiden tresna bihurtu. Agian, gai hau («zein da euskalduna?») gehiegi erabili dogu, nik uste... Dana dala, GO MIGA-k hasi eban legez amaitu neinke: Gure artean «konzeptoak nahasturik datoz edota nahasiki ulertu ditezke».

KARMELE ROTAETXE

(1) MARTINET André - Eléments de linguistique générale - éd.: Armand Colin - Paris.

(2) GUY HERAUD - «Peuples et Langues d'Europe».

ETXEKO-ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'ezu

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilli beti

Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboi bakarra

Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena,

JABON LAGARTO!

BAKOITZAK BERE OPILLARI SU

KEZKAK

ERRIA MAIXU...

(3'garren orrialdean asiera)

Zeruko-Argian, 363'garren zenbakian. Zein da euskalduna? Go Migak izenpetutako idaz-lana irakurri det. Au dala ta. Izen gutxikoa naizenez, baiña, Jainkoak egiñak geranez. Idaz-lan orri nere iritzia emateko jabe ta eskubidea dedan ustean. Go Miga jaunari erantzun nai diot.

Go Migak, Lasa jaunari idazten dion idazkiaren bukaeran auxen dio. «Arazo hau obeki aztertu nahi dutenentzat esker-eskubiko bibliografia pizka bat».—Gizon jakintsu batzuen artean. Leninen izena jartzen du.

«Naziok autodeterminazio eskubideari buruz. Socinenija 20 liburua 4. Argitaraldia Mosku 1953, 365-424 orrial. Irakurri batez ere 368 orri».

Stalinez ere ez da aaztu. Gizon ospetsu auek, bere idazkietan. Erri-txikiakentzako begirunea aipatu oi izan dute. Ta 1903'garren urtean. Leninek boltxebikiren alderdia sortu zuanean. Erri-txiki auzentzat errespetua zuanez, eztabaida baten ondoren, bere idea aurrera ateratu zuan. Baiña, 1917'garren urtean pentsamentu au, lurak joa gelditu zan. Leenengo, Leninek berak zapuztu zuan. Eta Salinek gero.

Orregatik, Lenin eta Stalin eta bere lagunak, esandakoa ta idatzitakoa, egia aal dan jakiteko, galdetuko nioke: leenbizi. Rusiako erri-txikiak ta erri oietako, abertzaleak.

Ta gero, sakon xamar aztertuko nuke. Poloniako kondaira. Erri oni galdetuaz. Gizon autodeterminazio zale oiek, esandako ta idatzitakoa, bete aal duten.

1956'garren urtean. Budapest, Sortaldeko-Prusia. Estonia. Lituania. Rusia ondoko erriak. Galdetu, Checoslabakiari. Hitler bere gudariek Pragan sartu zanean, eta Brezhnef gaur egin duanaz, biak, banatu aal ditezkean.

1939'garren urtean. Ruso ta Alemanen elkartasuna. Poloniaren zatiketa. Finlandia zapaltzeko egindako gerra makurra. Galdetu! Baltikoko erri-txikiak. Bucovina ta Besarabiari.

Hitlerek, 1938an esan eta egiten zuana, Brezhnef Checoslabakiarekin egin du. Barsobiako elkargoa. Ta Froma-Berlingoak, alde aundirik ez dute.

Autodeterminazio, Zer da?—Erria, bere nortasunaren jabe izatea izango da noski. Aundia edo txikia. Indar gutxikoa edo indartsua. Erria, noiz edo noiz munduan jaioa degu. Ta bein jao ezker, bizitzeko eskubidea du. Eta izate ori, indarrez zapaltzerik ez dago. Erri guztietan ta bakoitzak ba du zerbait ikusteko, ta au, abenda ta izkuntza degu, auetxek, erriak elkarregandik bereizten dituzte. Egia beti, arpegia garbia du. Ta gezurrak, ifiori ez dio azken onik ekartzen.

SAGARZAZU'TAR JOSEBA

KINTANARI...

(3'garren orrialdean asiera)

idazleen artean alde handiegirik gabe erabiltzen direnak) ez direla forma artifizialak eta bai beren oina herriaren hizkeran ezarria daukatenak. Lastimarik ez daukat hemen Azkueren «Morfologia» edo beste antzeko libururik!

Ikusten duzunez, arrazoi hauek eta urrango batean emango dizkizudan beste mordoska bat begien aurrean euki ezker, gipuzkerarenango joera bat ba dela esatea ez zait iruditzen horren aldrebesa denik; eta joera hori ukatzea gaur egun gertatzearen, dato objektiboen, kontra joatea da. Joera hor dago garbi asko, bai idazleetan eta, oraindik handiago dena, baita herrian ere. Bai, herriak berak ere gipuzkerarenango joera erakusten du, ta biziki nabarmen gainera nere ustez. Baina gaurkoz nahiko kontu ba duzu bai, eta urrango batean azalduko dizkizut herriaren joerak; guztiz kontuan hartze-koak bai dira, euskeraren baterakuntzan herriaren bidetik gehiegi aldendu gabe ibiltzeko. Urrena arte! Adiskidetasunez.

FERNANDO MENDIZABALEK
Alemania'ko Werl'etik

ECHABE

ETXABE'REN

Mueble - Etxea

Fuero'en Enparantza

Urrutizkiak: 84 10 78
84 11 21

ZARAUZ

OARRA

Ba dira itzez eta eskutitzez elkar-izketa hoiek dirala-ta, beren arrazoiak ematen asi zaizkidanak; sei-zortzi elkar-izketa hoiek agertu arte itxarodon dezagun; danak bukatzen diranean, iritzi nagusiekin

Euskerá batua (II)

Juan San Martín...

(12'garren orrialdean asiera)

—Bai ba— erantzun zidan.

—Zergatik ez dugu orain arte egin dan lan orretatik maillatxo bat artzen; esate baterako: Utzi ditza-gun oraindik aditza (batez ere) eta beste zailtasun batzuek, eta asi gaitzen, orduan, batasunerako lehengo itzegi hortako itzak erabiltzen, eta euskaltzaindiak esan bezela demonstratioetan eta bi bokalen artean h jartzen: hau egiten ba dugu aurrera bidean abiatuak gera-esan nion.

—Halaxe da. Bi bokalen erdian, diptongo diranean (bi silabetan eten behar diranean) eta demonstrati-buen asieran, gutxienez. Erdi-bide batera jo nahi ba dugu beintzat.

—Zer diozu «gutxienez» esan nion nere karga ta guzti.

—Ba ondo legokeala.

—Hala behar; ezin baitugu gaur hau eskatu, lortu ahal dugun hau eskatu, ta gere emendik gora jo; hala balitz, bestaldekoak ere hemendik bera joko luteke, ta lengoa gifaite berriz. Seriotasunean joko bear dugu danok baliozko ezer egingo badugu.

—Hala da.

—Ta hemen dijoa garrantzitsuena iruditzen zaidana: Lafitte-Mitxelena emandako 2.000 Itzeko itzegi horretan, zuk esandako (ta uste dut Don Manuel Lekuonak ere onartuko lukean) minimo honera errenditzeko, jarritako h batzuek kendu beharko lirakeala. Hauze da entzun nahiko nukeana; erdi-bide batean arkitu ahal izango bait dugu neurria. Neurri honetatik gorako h hoiek gure izkuntza gaur gehien erabiltzen duan erriak ez lituke irentsiko; agerian da hori; gaurko egoeran batez ere; ta gehiegikeri horrek h-ren aurka dagoen asko gogortzen du.

—Danok eman behar dugu amore-esan ziran San Martinek-hortan naiz ni, ta zuzentzeak, bai batetik eta bai bestetik, ondo ikusten ditut; ala ere ni ez naiz ifior, noski, Mitxelena ta Lafittek egindako lan hau nola zuzendu behar dan esateko. Nola nahi, batasun osoak bide luzea artuko digu; lehengo bide-txurrak hoiek dira; bide hoiek zuzentzen eta ibiltzen asi gaitzen, arren. Elkarri amore eman dezagun. Eta lehenengo mailla honetan ematen badugu, geroko bideak ere asko errezatuko zaizkigu. Baiñan asi, ta asi ez direnak beude isilik.

OARRA

Ba dira itzez eta eskutitzez elkar-izketa hoiek dirala-ta, beren arrazoiak ematen asi zaizkidanak; sei-zortzi elkar-izketa hoiek agertu arte itxarodon dezagun; danak bukatzen diranean, iritzi nagusiekin

«Erria» itza nola artu? Danok gera, noski erria: goikoak eta beekoak, ikasiak eta ikasi-gabeak, jatorriz euskaldun geranak eta euskaldun-berriak, erdal-girokoak eta euskal-girokoak, urietakoak eta erri txiki-takoak, bertakoak eta etorkiak... danok alkarrekin.

ORIXEK esaten zuan mailutzarako, ordea, guzti-guztionez baiduma ori aal da erria? Ez, noski.

Zer gai izendatzen dan ikusi bear, izan ere, ez ditek esan gai bakoitzean eta guztietan oso-osoko erria danik maixu. Jakintza-gaietan, esate baterako, erria ez-baiña, erri-ko jakintsuak izango dira maixu eta irakasle.

Zer gai izendatzen dan, beraz, gai ari dagokion erri-zatia izango da maixu; eta ez, noski, erri oso-osoa.

—oOo—

Eta Euskerari dagokionez? Auxe zan ORIXEK esan nai zuan gaia eta orain labur-zurrean zirriborroillotu nai nukeana.

Izkuntza-gaietan ere, beste zenbaitetan bezela, jakintsuek gauza geiago dakizkete erri xeeak edo ez-ikasien erriak baiño. Izkuntzari dagokion azalpen eta argibide ugaririk eman dezakezte, noski. Baita erri soilak baiño goragotik eta dotoreago erabili ere egin dezakete.

Izkuntzarik gelineetan bai beintzat. Zergatik? Aurtzarotik sendi-giroan eta lagun artean ikasi dutenaz gainera, beraiek sakandu dutelako; gutxienez ere beintzat, sakelako dezaketelako beren ikastaroko jardunetan.

Esan ote dezakegu gauza bera euskaldunoi dagokigunez? Ausardi aundiaren bearrak ez dala uste dut, ezezkua argi eta garbi emateko.

—oOo—

Euskaldunoi eman zaigun irakas-kintza — edo ikasketa, nundik be-giratzon zaion —, zearo, guztiz eta oso-osorik erderaz eman zaigu. Euskeraren jatoritasun-alderditik, ezer onik erakutsi ote zezagukean erdal-erakusketak?

Euskeraz pentsatzen, obeto itze-giten, ondo idazten beintzat ez di-gu erakutsi. Eragotzi, askoz ere geiago.

Nundik artu genezake, beraz, Euskeraren sustraiok jatoritasuna? Jende ikasiengandik?

Gauza onuragarri asko ikas dezakegu ikasiengandik, jafiña. Ez, ordea, Euskeraren berezko ikutu berezia: ori ez bait dago erdal-ikas-ketaz kutsutuengana, bere garbian eta bere jatorrizkoan beintzat.

—oOo—

Urik garbienaren billa ez dugu, noski, ibaia itsasoran naasten dan tokira joko. Itur-burura joko dugu ziurki.

Euskera ere garbienik eta jatorrenik, erderarekin naastu gabeko tokietan arkitu bear. Itur-buruan, alegia: Aspaldienetik datorrenaz gainera, egunoroko bearrak eraginda, goizetik gauera eta aurtzarotik zaar-tzarora eten-gabea aotan darabil-kitenengana jo bear.

Eta... liburu artean bizi geranot askorik uste ez genituan aberasta-sunak arkitzen ditugu liburu-gabeko ez-ikasien aotan: itzak, esaerak, joskera, esan nai duten guztia adie-razteko indarra, itz-jokuak...

—oOo—

Erdal-kutsu aundirik gabe, euskal-giro itxian bizi dirane aotatik da tozela bereizkuntzak eta desberdin-tasunak, auzotik auzorako aldake-tak, itzen laburketak? Giro ontan sortu dala Euskeraren zatiketa?

Ezin ukatu. Ez dut esan, ordea, bereizkuntza oietan eta itzen erdiak jate ortan artu bear ditugunik ere dutzat. Gure izkuntzaren giarra, Euskeraren berezko indarra eta sus-traia dira, euskal-girotik artu bear ditugunak.

Euskal-giroko jendetza ori da ORI-XEK maixutat artzen zuana eta oraindik ia-ia txaxtatu gabe dauka-gun itur-buru agor-gaitza.

Erria maixu eta besterik ez.

Gaztañagak

kuadro bat egiteko asmoa dut; hor ikusiko ditugu h-ren aldeko ta aurkako arrazoi nagusiak. Andik aurrera irakurleen asmoak jasotzen asiko naiz, eta hoiek ere ondoren-go laburpen bat eman ahal izango dut. Uler-erreza den sintesi batera iritzi ahal bagintez, auzi hau pizka bat erraztuko zaigulakoan nago. Hauze da lan hoi en elburua beint-zat

HANDIK ETA HEMENDIK Edozerkeriari buruz: Antziñako ipui bat

BETI ALAI TALDEA

Lehengo baten Beti Alai taldea desegino zala idatzi neban. Gaur eurekin alkar hizketa bat euki dot. 1969-ko urtean 30 jaialditan abestu dabe, batez be Bizkaian (Markinan, Durangon, Bermeon, Lekeition, etab), eta taldearen bizitzako hiru urtetan, ehun ta gehiago dira eskaini dabezan jaialdiak.

Karta asko hartzen dabez, autografoak eskatzen, abestien hitzen eske, etab.

Baina gauza bat argi jarri behar dogu; nobioak ez dirala taldea arurrera jarraitzeko oztupo. Orain arte utzi deutse euren neskei abestuten eta berdin egingo leukie aurrerantzean.

Eta orain berri pozkarri bat: Beti Alaiako heuren bigarren diskoa grabatzera doaz. Lehenengoak «Maria Kristina»-rekin hainbeste fama hartu baeban, bigarrenarako beste lau abesti alai aukeratu dabez.

Heurekin artuemonak nahi izatekotan, idatzi hona: Maribi Lasarte. Matadero, 5 - ONDARROA.

ESKERRAK EMOTEN

Karta asko hartu dodaz «Arantza Artean» nire nobelari buruz. Ahal izan dodazan guztiak erantzun dodaz, batez be erantzun berezi bat behar ebenak, baina danak erantzutea gauza ezina jat.

Erantzun barik geratu diranei, bai alde ta bai kontrakoek, eskerrik asko. Zuen itziriak astiro aztertuko dodaz. Batzuek, garaian heldu diranak, kontuan hartu dodaz eta nire bigarren nobelan sartu. Hau, «Argi bat iluntasunean» tituloaz, laster LUR editorialak zabalduko dau.

Eta nobela «rosa» bat eskatzen deustenei, amaitu berria daukadala esan behar deustiet, «Mediterraneo-

-tik kruzero bat» tituloaz. Ez jat hain «rosa» urten, baina tira, talde hortan sartu leitekeala uste dot.

Berriro nire zuzenbidea jarriko deusuet: Xabier Gereño. Avda. del Ejercito, 18, 3.º d. - BILBAO-14. Bialdu, mesedez, nire lanai buruzko zuen itziriak, bai alde eta bai kontra. Idazle guztiek hiri egin behar genduke, guztion artean euskal literatura hobe bat lortu daigun.

JOKO GARBIA

Penagarria da noraino jatsi garan ikustea. Batasuna nahi genduan, eta anaiak anaien kontra altxa gara. Eta guztia, arerioen probetxuan eta euren pozarako.

Nire kasuan, anonimoekin «bonbardeaten» nabe, eta nik zer dakit zer idatzi ta esan, nire izena desprestijiatu nahiean.

Proposamendu bat egin nahi deusuet: zergaitik gure burruka hau euskeraren aldeko zeozer probetxuagarriagoan ez bihurtu? Esate baterako, ia nork gehiago ikastolak jaso, nork alfabetatze kanpain gehiago antolatu, nork liburu gehiago ta hobeagoak idatzi, etab.?

Gure indarrak alperrikako burruketan erabili barik, ekin daigun gogor lanean, euskera zabaltu ta jasoten dogula.

JAIOZAK

Donostia-n, Idoia euskal abeslari famatuak alaba bat euki dau. Ainoa izena ipini deutse. Zorionak.

Bilbo-n, Franzisko Jabier Garcia-ren emazteak seme bat euki dau. Francisco Jabier, hainbeste euskal jaialdietan agertzaile izandakoak, orain etxean dauka jaialdi ederra.

Xabier Gereño

Arrituta nago. Aspaldi hontan antziñako zenbait herrien historia eta kultura aztertu beharra izan dut eta gauza bat ikusi dut garbi asko: historiaren zehar gizonen jo-kaerak duan berdintasuna. Gizonak sasoi eta leku guztietan, berdiñak gera sikoloji aldetik: antziña bateko gizon nomadak zituen jokabide berberak ditu gaur egun, sasoi nuklear hontan, bizi dan gizonak ere. Berekoizatea. bildurkeria, morroikeria... historiaren konstanteak dituzu!

Berriro ere nabarmendu zait egia hori egun hauetan: aspaldiko Mesopotamia zaharrean sortu eta oraindik urte gutxi dirala arkeologoez lurpeko illunetik atera duten poema bat irakurri berria dut. Literatura ez zaio baliorik falta. Sikoloji aldetik argia da, gutxi bezala: irakurgarria beraz. Orain iru-lau mila urte idatzitako elkar-izketa duzu poema hau, baina orduko gizonak ez-ezik oraingo gizon asko ere margotzen ditu. Zein ederki margotu ordea!

Lastima da: elkar-izketa lehen hamabi ahapaldi zituen; guk ez ditugu danak osorik jaso. Batzuk ondaturgiak zegoen; ezin dira ulertu. Osorik ezagutzen ditugunak bakarrik aldatuko ditut honera. Merzi bait du aldatzeak. Nik behintzat irakurri eta berehala sentituen poematxo hau hemen aipatzeko tentazioa. Erori egin naiz tentatidan. Izan ere, ez ahal du elkar-izketa zahar honek bazterretan dabilen axolagabekeria eta morroikeria ugaria egoki baina egokiago margotzen? Zerorrek ikus!

"Jaun eta morroiaren arteko elkar-izketa pesimista"

I

—Morroi, adi zak!
—Bai jauna, bai.
—Gurdia ekarri idak azkar; Erregearen etxera noa.
—Joan zaitez bai, jauna, joan. Jakintsu guztiak poztuko zaizkizu eta Erregea bera ere begiko izango duzu.
—Ez ba, morroi, ez noa Erregearen etxera!
—Ez jauna; ez zaitezela han agertu. Nork daki nora balduko zaituen? Arrikku handiko gauzaren bat aginduko ote dizun?

II

—Morroi, adi zak!
—Bai jauna, bai.
—Hur garbia ekarri idak aguro; eskuak garbitu eta bazkaldu egin behar dut.
—Bazkaldu bai, jauna, bazkaldu. Otorduak gordeaz poza besterik ez du arkitzen gizonak. Eta eskuak garbituz gero, Eguzki-jainkoa bera datorkizu mahaikide bazkarira.
—Ez ba, morroi, ez dut bazkaririk egingo!
—Ez jauna, ez; ez zazula bazkaririk egin. Goseak egon eta bazkaldu, egarriak egon eta edan... hori edozenork egiten du!

VI

—Morroi, adi zak!
—Bai jauna, bai.
—Etsaien esanei ez diet jaramonik egingo: Isil-isilik egongo naiz.
—Isildu bai, jauna, isildu. Hitz-jarioa baina hobe ba da isilik egotea.
—Ez ba, morroi, ez naiz isilduko etsaien esanen aurrean!
—Ez jauna, ez; ez zaitezela isildu. Hitzik egiten ez ba duzu, lehen baina haserreago etorriko zaizkizu etsaiak.

VII

—Morroi, adi zak!
—Bai jauna, bai.
—Iraultza egin behar dut.
—Egin bai, jauna, egin. Ez ba duzu iraultzarik egiten, berehala zera gorputz-hil... non-dik lortuko duzu eguneroko oia?
—Ez ba, morroi, ez dut iraultzarik egingo, ez naiz gogor jokatu!
—Ez jauna, ez; ez zaitezela gogor jokatu. Gogorkerietan dabillena, azkenian bera ere hil edo salatu, apaitu eta giltzapetu egiten dute.

VIII

—Morroi, adi zak!
—Bai jauna, bai.
—Emakumezko bat maitatu nahi dut.
—Maitatu bai, jauna, maitatu. Emakumezkoak maitatuz, txizturak eta larritasunak ahaztu ohi dira.
—Ez ba, morroi, ez dut emakumerik maitatu!

Aitortu beharra dago: elkar-izketa monotonegi doa. Eta monotoni horrek ba du poema aspergarria egiteko arrizkua. Egileak ere, egia esanik, ez zuen irudimen askorik jarri ahapaldi bakoitzean egoera beriak asmatzen. Ba liteke, ordea, monotoni horren pizuan eta egoeren egunerotasun hortan egotea, justuki, poemaren indar berezia. Kolpeka-kolpeka doa ritmo aspergarri, arotza bere mailuaz doan antzera, bere idea irakurleen buruan barneratu nahirik. Zer esan nahi ote zuen ordea? Non dago poemaren esan-nahia? Ez bait da erraz esaten! Gauza bat ez-ezik, gauza asko diola esango nuke nik. Nota bat bakarrik ez: melodi osoa dugu hor.

Gai hauetan aituak direnak hau jarri diote titulu gisa: «Jaun eta morroiaren elkar-izketa pesimista».

IX

—Ez jauna, ez; ez zaitezela emakumezkoekin nahastu. Emakumea burnizko labana duzu, gizonazkoen lepoak errez moztan duan labanzorrotza.

X

—Morroi, adi zak!
—Bai jauna, bai.
—Ekarri idak hura aguro, eskuak garbi ditzadan: nere jainkoari opari bat eskaini nahi diot.
—Eskeini bai, jauna, eskeini. Bere jainkoari opariak eskaintzen dion gizona zoriontsua izango da: irabazi ugariak lortuko ditu.
—Ez ba, morroi, ez diot oparirik eskainiko ene jainkoari!
—Ez jauna, ez; ez zaiozula oparirik eskaini. Erakuts ezaziozu jainkoari zu nor zeran eta ibilli dedilla zure atzetik eskean zakurtxo bat bezala: «emaidazu oparitxo bat» edo ez zaidazu orakulorik eskatu neri.

XI

—Morroi, adi zak!
—Bai jauna, bai.
—Janari ugaria emanen diot ene herriari.
—Eman bai, jauna, eman. Bere herriari janari ugaria emanen dion gizonak, berak ba du jatekorik aski eta gainera interesen bidez irabazi ugariak jasotzen ditu.
—Ez ba, morroi, ez diot janaririk emango nere herriari!
—Ez jauna, ez; ez zaiozula janaririk eman. Eman eta maitatu berdin duzu: semeak hazi eta gero madarikatzen zaituzte. Zure janak heurak jan eta ondatu egiten dute.

XII

—Morroi, adi zak!
—Bai jauna, bai.
—Zer da, orduan, on? Nere eta hire lepoa moztu eta biok errekerat botatzea: hori da on.
—Nor da luze zeruetara igotzakeo hainbat? Nor zabala lur osoa besarkatzeko hainbat?
—Ez ba, morroi; hi hil eta nere aurretik bialiko haut...
—Zer ba, ni hil eta gero beste egun batzuk bizi nahi ahal ditu ene jaunak?

Ez da titulu egokia. Jaun hori ez duzute pesimista. Bada ez bada ere morroi bialiko hainbat du aurretik heriotzaren orduan. Hor ez dago pesimismorik, hor jokia eta gezurra besterik ez dago: ene irudiko, azken ahapaldiak ematen dio bere neurria poema osoari, guztia atzeko-aurrerara jarriaz. Jaunaren pesimismoa itzurazkoa dala agertzen du: azken orduan ez du berak galduko. Azken orduan, beti ohi dan bezala, morroi da galtzen. Eta, hain justu, hor dagoz ederki margotzak gaur eguneko zenbait gizon. Morroi horren morroikerian.

Italian ba dute esan-nahi handiko hitz bat: «aqualunquismo». Politikan eta kulturaren, batez ere, erabiltzen dute hitz hori. Dan-dana berdin zaion gizona duzu «aqualunquistan». Gobernu faizista dela; berdin da. Agintariak komunistak di-

rela: ez zaio axolarik. Zuri ala beltz, berdin da. Prolema bat komontzeko edozein erantzun zaio berdin horrelakoari. Jokaera horri euskeraz «edozerkeri» esan genezake. Edozer egoera berdin bait zaie horrelakoei: edozerkeri edo axolagabekeria.

Poemaren morroi ere edozer-zale duzute: berdin zaio dana, edozerrekin dago ados. Eta hortxe dago, hain zuzen, poemaren erakutsia: edozerkeria eta morroikeria eskuz-esku doazela, bata bestearekin da biltzala; anaia bizikiak bait dira. Horregatik diot nik: bai ahal du herri batek edozer-zale horiek baino etsai gaiztoagorik? Dana berdin zaie, beti jaunaren doinura dantzatzu, morroi izatera destinatuk bai dagoz edozer-zaleak! historiaren konstanteak...

MUXIKA

ANUNTZIOAK ITZEZ - ITZ

Iragarki laburrak egin, nai dituanak, deitu
Tel. 26.666. Edo idatzi: ZERUKO ARGIA,
Oquendo, 22 - San Sebastián

SALGAI

Bergaran salgai dago panteoi bat
Zuzenbidea: José Goxenzia
Valle de Achondo - Vizcaya

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5 TELEFONO 224440

Onen aientziak erri auetan dituzu:

Tudela, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerín, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noain-Berriain.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Enériz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerín, Ochagavía, Cárcar, Olazagutía, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noain-Berriain.

TRANSPORTES azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK
Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón,
Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alicante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería'ra.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Eustasio Amilibia, 13 ta 14 - DONOSTIA
Tefnoak.: 25.457 eta 26.987

eibar

EUSKAL JAIA

Aurten ere, S.C.R. Arratek Umeen Euskal Jaia ospatzeko asmoa du. Lau urte jarraian jai hau ospatu ondoren, igez oster, ez zuten eratu. Antolatzaileek beren errazoiak izango zituzten, behar bada.

Dana dala, igaroak igaro, datorren Maiatzean V-gn. Umeen Euskal Jaia izango omen dugu. Ia indar eta gogo berriez etortzen zai-gun.

IZENA

Euskal Jai bat, geure herriko bezalakoa behintzat, ez da egun baten gertatzen. Hamaikatz buru-hauste izan ohi dituzte gure antolatzaile gazteok, eta lau edo bost hilabete lehenago hasi beharra izaten dute. Makina bat eztabaida izaten dute heuren artean ere, askotan herriarengana azaltzen ez diranak. Hauetariko bat, eta behar bada lehenengoa jaiaren izena da, haxe: Umeen Euskal Jaia.

Horrela deritzagu lehenengo urtedanik, baina ondo ote dago? Esate baterako, urtean behin, euskal jai bat egiten badugu, gaintzeko jaiak erdaldunak ote dira? Edo bestela, euskaldunak bagara, eta euskal herri baten bizi bagara, ez ote dira urteko jai guztiak euskal jaiak?

Caracas edo Buenos Airesen bizi diran euskaldunak egin dezaket euskal jaiak, gu ere herbeste bizi ote gara?

Iritzi honek badu bere erantzuna. Euskal Jaia, batez ere, folklorea jaia da. Folklore hau, euskal folklorea da, hemen eta Kontxintxian, beraz ez daukagu izena aldatu edo kendu beharrik. Esate baterako, flamenkoa beti flamenkoa da, nahiz Sacromonten, nahiz Oxintxun.

Flamenkoa aipatu dudanez, praktikotasunaren aldetik, «Euskal Jaia» izentzat hartzea bere bentajak ditu. Honela behintzat, ez zaigu inoiz bolantedunik sartuko.

FOLKLOREA

Euskal Jaia, batez ere, folklorea omen da, eta zoritxarrez dinote askok. Umeak koko-moko jantzi eta kalez kale buelta batzuk emon eragin, gurasoak adurra dariotela ikusteko; haxe omen da programa erdia, egia ote? Ba... egia osoa ez bada ere, erdia behintzat bai, aipatutako programa bezala.

Antolatzaileentzat errazagoa litza ke folklorea baztertzea eta kultura soil soila programatzea. Hain zuzen, mila ume tripaerreen kontua hartzea baino, edozer litzake errazagoa. Baina horrela jardun ez kero, nork ordainduko zituan hitzaldiak, atzerkiak, ikasladiak, erakusketak etab.? Edonorrek emoten du zertxobait kalejaria bat ikusteko. Inork ez ditu gura oster, hitzaldiak eta antzerkia.

Hala eta guztiz ere, betiko leloaz jarraitu behar ote dugu? «Ez badute kulturarik nahi, ez dezaiegun ba emon». Nik esango neuke: «Ez dute zaletasunik, ez diete inork jarraipenik emon-eta».

AMATIÑO

elgoibar

ARTIKULURIK ONENA

Z. Argia, 363 gn. zenbakia. Guzintzat ikaskai bikaina aste honetan azaldu zaigun idaz-lana. Gure iritzirako ala da beinepein, eta ala aukeratu ere egin dugu. Plazara irten da herriaren aurrean negar egina herria tristetzen ari geran askorentzat erakutsi jatorra GURE SEMAFOROAREN ARGIAK PIZTU BITEZ, idaz-lana. Guk ueste dugu, garaia eldu dala, geldi une bat egin eta EUSKALTZAINDIARI gure konfiantza eskeiniatza bera argia piztuzten danean, bere argien esanetara burumakur jarraitzeko. Bestela galduek gera-ta.

Ondoren, BI MILOI GORPUTZ eta EUSKALDUN BERRIEN ALDE lanak aukeratzen dira, maila berdinean. Idaz-lan bien esan nahia aztertzen da.

Berri emailletan Beasaingoa onentzat aukeratzen da.

UDALETXEA

Gure artean, egunoroko jarduna

da, Udaletxeak ez duela ezer egiten, ez dala ezer ikusten, kontzejalak sarrerarik bai itz onak baino gerora ez dutela ezer egiten eta abar. Orain Udaletxeak, aurtengo aurre-kontu edo presupuestoa azaldu duanean, geienok arrituta geratu gera. Alegia, 18 milioi laurleko herriko gora beeretan gastatzeko eta badala zerbait, esan liteke. Orduan, zer gertatzen da? Udaletxeak ezer egin ez, ala herriak ikusi ez? Herriko gora beera guziak erabiltzen dira «plenoetan» eta batez ere kontzejalak bertara deika ari zaizkigu eta herriak muzin egiten dio deiari, gero betiko leloan jarraitzeko. Guk gure bete beharra bateaz, beste bete eraziko diogu, eta kontuak eskatu ere, baino ez bestela.

NESKA MUTILAK

Sarritan entzun dugu, Euskera, geienbat emakumeak galdu dutela. Ama izan behar dala haurrei euskera erakutsi behar diena eta abar. Gauza hoiek ala izango dira baina, gure herrian euskal-lanetan emakumeak geliago gara. Naiz folklorea lanetan, naiz dantza-txistulrietan, naiz alfabetatze kontuetan edo beste zerbaitetan. Gure iritziz, gizona danez sendi-buru, hau litza ke sendiko ontzi-gidari izan behar litzakena eta gure herrian, gizoneko euskal-gidari gutxi ditugu. Mutillak, bagara ala ez gara!

OÑAZ ETA GANBOA

Alderdi hauen izenak arturik, bada dira norbaitzuek, gure artean taldeak ere sortzen aalegintzen diranak, edo izen hoiek aitatuaz, zenbait alderdikeri ikusten zaienak, Beuren irudipenez, bestaldekoetan arkitzen dan ardi beltza eredutzat arturik, bere alderdia osatu nahiean. Utz-ditzagun, beste taldeko ardi beltzak, eta zuzendu ditzagun norbere taldekoak. Lautu tarteko akatsak eta guzian artean osatu alderdi bakarra, ots, gurea dan EUSKERA. Zenbat eta ahalmen gutxiago, aibat eta argiaren egarriago... Ez ditzagun illundu ta zapaldu... Euskaldunon indar apur hoiek ez ditzagun uxatu...

TALDEKO MARISABEL'EK

errenderi

Errenderiko Edestia

Uste bezela, eskuratu degu gure errikide dan, Joxeba Gofii apaiz argiak egindako «Historia de Renteria» edo «Errenderiko Edestia» libuxka atsegiñaren ale bat. Liburu au, Donosti'ko Aurrezki Kutxak eratutako «Pueblos de Guipúzcoa» zeritzan Literatur-konkurso batean saritua izan zan eta Aurrezki Kutxa orrek argitaratu du.

Txukuna egitez ta agerpenez, egileak bere aitari eskeintzen dio. Izan ere, bere aita Joxe, semeak aibat estudio egin balu, etzan makala izango ixtori galean batez ere.

Asko poztu gera, Joxeba, zure lanarekin eta ziur gaude ez dala azkenekoa izango, ez noski.

Meza-berria

Laister, San Jose egunean, errenderiar baten meza-berria izango degu.

Meza-emale-berria, Aita Kaputxino degu, Xabier Zipitria gaztea ta meza ori, jakina, Kaputxinoen parrokiari, goizeko 11'etan izango da; euskerazko mezan, alegia.

Gogojardunak

Izlari bikain bat entzun degu aste osoan. Mutillak, bai izlari dotorea, On Martin Iturbe apaiz gaztea! Itzaldi ederrak eta izlari bikaña, bear genduna.

Jendeak ondo erantzun du. Joan bear luteken asko ez dirala joan? Kontura gaitzen Fatima'ko Amaren parrokiari (Kaputxinoetan) ere euskerazko gogojardunak izango dirala, ain zuzen, biar, astelenez asiko dira, illunabarreko 8'etan, zuzendari, Aita Zelestino Arruti dalarik.

Beraz, len esan bezela, jendeak erantzun du eta denak konten geditu gera.

Eriotzak

—Donosti aldetik Seat batean zetorrela, Alabargako sarreran orma jo ta il zan, Antonio Urrutia, gizon gaztea (G.B.). Bere alargun

ta familikoak atsekabeen lagun gaituzte.

—Larogei ta zazpi urterekin Jau-nak bereganatu du, Gabriela Alkorta, andere jatorra (G.B.). Bere familikoek gure samin-agur beroa.

Gotzai jauna Iztietan

Joan dan igande ortan, Joseba Langille Donearen eliz berrian, goizeko 11'etan, Elkarrekiko meza ospetsua eman zuan. Itzaldia, erderaz ta euskeraz, dotore ta mamitsuua. Ondoren, batzar nagusia izan zan, Gotzai edo Obispo jauna bera maiburu zalarik eta gai zakon eta garrantzi aundikoak erabili ziran.

Iztietako parroki berri ortan, ill onen lelelotik euskeraz bi meza izango dira igandetan; bat goizeko 9'etan eta bestea arratsaldeko 6,30'etan.

Jaiotza

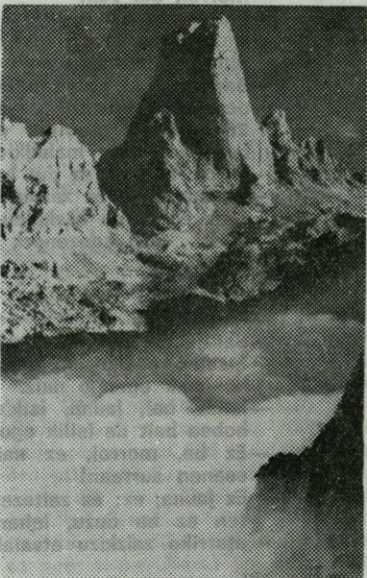
—Joxe Mari Gallastegi'ren emazte dan, Elixabete Zapiain ek nexka bat izan berri du ta batailokoan, Ane Elixabete izen ederrak ipiñi dizkiote. ¡Zorionak!

AÑARBE

galdakano

MENDIZALETASUNA EDO ZEINGEAGOKOA?

Azkenaldian susmatzen nago, obe ziur ez banago, arkaitz igotzalle gazteen artean zeingeagokoa, burruka zaletasun zatarra sartu ote dan zaletasun utsa beti izan dan kirol garbi ortan, ezbear larregi ikusiten dugulako aspaldian, batzuetan ondoegi gertuta egon ez diralako eta

Bulnes'ko Naranjo

beste askotan inork egin ez dabe-na inork baiño leenago egin guran dabilatzaren antza daukelako euren egintzak. Leenago, benetako mendigozaleentzat ez eukin ainbeste garrantzi leenengo edo azkenengo aitz zorrotz batera igoteak, bertara, mendi ortara edo aitz muztur ortara igotia baiño. Eta beraz, baton batek itanduten baeban edo erakutsiten baeban arkaitz erpin ortara egoteko nai eza, bereala emoten jakozan azalpenik argienak zein zan «biderik» egokiena edo zatarrena alderdi arriskutsuen ortara zuzendutako.

Aspaldian aibat aitz igotzaille izan dira, larregi, euren bizitza ederra aitzartietan galdu dabenak; azkenengoa durangotar Mentigi gazteak, baiña, lerro oneik idatziten bultzatu deuskuna Otsallaren erdi aldean Asturias alderdiko Bulnesko Naranjos en izan dan jakokuna da.

Oraingo madrildar gazte orreik, tamalez gogoratzen garen legez, orain urte bat edo geliago Naranjo alderdi beratan il ziran gipuzkoar mendigozale kementsu Berrio ta Ortiz, negu gogorrean inork igon ez eben alderdian, Ipar-Sorkaldia, igoten dabilatzala oiñezkada txarren, bat egitarren irristuta eskegita, otzak gogortuta, il ziran aitz erpin aretan, onek be ilgo ziran beste mendizale trebe batzuk salbatu ez baebaz; zegaitik, zertarako igon nai eban udan eguraldi onakin gaitza dan alderdi erpinori negu gogorrian? Inork inoiz igon ez dauelako? Baietz esango neuke, antzerako egintzak banaka-banaka ikusiaz noalako azken aldian. Imalaya, Andes edo beste mendiren bate-rako osteran bat gertu bearrean

edo baileude, aitzakigarri izan litza-ken txango orretarako gertuten dabil-tza-ta, naita arrisku gitxiago da-goan aitz edurtsuetan trebetu litza-kezalako, baiña, naranjo zorrotza?

Ni irakurle, ta barkatu neugaitz idatziten dodalako, aitz igotzaille purrukatua izanaz da, beraz Bizkai ta ingurutako aitz mustur guztiak eta Naranjo be igona naz, baiña ez «biderik» gaitzenetik, errazena edo gaitzena esanetik baiño. Bardin neusten leenengokoa edo amargarren edo ogeigarrena, esate bate-rako, izan beste biderik ez zegoan aitz mustur artera neure nekez da trebetasunez igon ezketiño, eta, ni lakuak ziran beste eusko mendizale asko be, ze, sarritan esan oi-dan legez, ez da leenengo edo geroago izatia dauken garrantzia, bertara eretxitia, eldulia baiño.

Mendigoizaliak! izan zaiteze begiratuak, zentzundunak, mazalak, lagun-artekua, beti legezkeusko-se-me kementsuak, baiña, inoiz bere ez arroputzak, kirol garbi orreen kaltegarriak.

ERIoTZAK

Azken aldian aibat izan dira gurartetik betiko juan yakuzanak eta, Otsallan 19'gn. eruan leuskuen lu-zaruan gaixori txarto egon ondoren, aldi-baten Zaratamo'ko alkate izan zan Ibarretxe'tar Joseba, larogei t'iru urtedun dala.

Baita urrango egunian il zan, Jau-na'ren besoetan, Egileor'dat Erra-mona, Ikobaltzeta'ren alargun eus-keltzalia. Goyan Begoz galadakaotar bi orreek.

BASA-JAUN

oñati

Aurtengo Santa Agedaren eguna eren beste urteetako antzera joan zaigu Bere egunean Loiola Irratiak eman zizkigun errietako berri. An agertu ziran danak agertu zuten eurak batzen zuten dirua zertarako izango zan.

Batzen zuten dirua jan eta edan egiteko ez beintzat. Beste zerbait gauza onerako baizik. Oñatin ere beti ezagutu degu oitura ori eta oitura orrek orain ere jarraitzen du Baiña beste molde batera. Leen taldeak ibiltzen ziran; baiña orain talde bat bakarrik. Eta eurok kintoaren izenean ibiltzen dira, datorren urtean gudari joan bear duten mutillak.

Oitura au orain urte gutxi jarri-tako oitura da. Batzen dutenetik zerbait gaixotegira eramaten dute; baiña gelditzen zaiena, jenteak di-rua edo gauza borondate onarekin emandakoa, bateko aparti eta bes-teko bazkari gastatzen dituzte dan-ak eta andik urtebetara gudari joan bear. Afrikara joan bear du-tenak, gudari joan baiño egun bat-zuek leenago berriz ibiltzen dira eske an. Ori bai, ondo dago. Ori oitura zaarra da emen. Gudari joan baiño egun batzuek leenago zer-bait batzea gudari joateko. Egun batzuetarako leuntasun ederra iza-ten da. Baiña urtebete aurretik ba-ta ta dana gastatu kito...

Egite orrek ez nau ni betere be-tetzen. Beste erri batzuek eman dute onu edo ejemplo ederra. Santa Agedaren izenean batzen dan di-rua, emen egiten dan baiño zerbait gauza ohea egiteko bear luke izan.

JAIOZAK

Abenduaren amabostetik Urta-ri-laren amabostera Oñati-ko Eliza Na-gusian zortzi bataio izan dira Zor-tzietatik bost euskal izenarekin ba-taiatu ziran: Omen euren izen-abizenak. Pisto Arregi-tar Miren Idoia, Guridi Dorronsoro-tar Imanol, Igartua Egaña'tar Lukene, Iturbe Murgiondo'tar Miren Alazne Biain Galdos'tar Asier. Euskaldunak eus-keraz esan oi degu eta ala da. Euskal izena ipintzea ondo dago. Baiña izena izan dedilla gero iza-narekin. Gurasoak euskaldunak iza-nik, izena euskerazkoa ipiñi eta gero umeari euskeraz erakusteko ardura gutxi izan. Nik, neretzat naia-go det naiz izena erderazko euki ta euskeraz jakin dezala eta ez izena euskeraz koa eta euskerarik ez jakin. Biak elkarrekin ederki. Bietatik bat izatea, leen esan de-dan bezela ni leenengoaz nago. Ba dakigu, zori txarrez bada ere, eus-kaldun guraso askoren euren ume-aren ganako euskalezaleasuna, ama-ren bularreko titi usia darion ar-tekoa izaten daia. Ez ditut euskal-dun guraso danak neurri batekin artu nai; baiña asko bai. Euskerari

buruz guraso askoren zabarkeria aundia dalako. Danok dakigun gau-za da, Umeak, erakusten zaion gau-za ikasten duala. Guraso euskal-dunaren ume batek etxeko eskola ikasi du, euskera noski, orixe era-kutsi diote ta. Aundieago egin da eta joan da eskolara. Eskolan ikasi du eskolako eskola, erderaz izaki, erakutsi diotena eta apurka-apurka galdu du etxeko eskola, euskera. Errua norena da? umearena.

Ez, errua ez da umearena, errua gurasoena da, etxeko eskola galdu dutelako! Guraso askok ederki zu-ritu nai izaten dituzte euren egin-tzak, eskolari errua eman da. Ba dira euskeraz ederki egiten duten neska-mutikoak oientzat ere kale ta eskola berdin dituzte, baiña bai-ta etxeko eskola ere.

GAIXOTEGI BERRIA EGITEN ARI DIRAN BATZORDEAK EMAN DU BERE KONTU

Kontuetan ikusten danez ez da Gaixotegiko lanak saseguz joatera diruaren ezik dagolako. Ikusten da-naz diruetxeetan ia lau milioi dau-dela diote. Aurtengo urtean buka-tuko dala diote. Denborak esango du. Ala izan dedilla.

ERIoTZA. Iraola'tar Migel, bere larogei ta sei urterekin jainkoak eramau du berak irabazitako leku-ra. Eriotza orrek mindu duan sen-diari laguntzen diegu euren naiga-bean. Goian bego.

GOGO JARDUNA EDO MIXIUAK. Leen izen oiekini izaten ziran, baiña orain beste izen batekin bataiatu dute. KRISTAU EZIKERA BERRIAK. Lau astetan. Azkenean esango degu zerbait gai oni buruz.

ERRI ZALE

arratia

AREATZATARREN GAIXO ZABALDUA

Areatzatarrak billarotarrak doguz, eta emen azaldu gura dodana be-rrogeitaka urteak dirala Areatzan bixi-bixirik izan zan gaixotasuna; Arratian eta arratiar ez diran errie-tan azi ta gixondurik ikusten do-guna gaurregun.

Euskeraren erroak sakondu, be-soak zabaldu ta bularartea janari gidez, arnasa barriz indartutako, gurasoakandik ikasi doguna ez dogu naiko. Bide erretatik kolkotxo be-te itz eta esategaz baiño ez gara jabetzen.

Ikasitako kolkokadatxoa (itzak, aditzak esakerrak, joskera) ondo erabiliko bagendu, gaitz erdi, oneik bere, baiña, geroago ta saskelago darabilguz, esaten doguz, neu na-zala aurrena.

Areatzatarrak zati barridun pra-ka zaarez, abarketa zuriakaz eta otz-e-urita-rakogaz, gabardiagaz jan-tziten ziranean, «zure ama, aita edo alaba «ikusi dot» esan bearren, or-dezko «ikusi deusatz zure amari, aitari, alabari» esaten eben orain berrogetaka urte, ni mutikoa nin-tzanean. Esakera baldar-latz onen egoak Arratiaren lau ertzetaiño za-baldu dira ta gazteriagaz jabetu.

Umetxoak ikastolan, eta ume ez garenok irakurgaiak, liburuak ira-kurritz, ta barriketaldietan buruagaz ta miñagaz arduratsua jokaturik, «dot eta deutzat» eta onein atze-arkoak noiz eta zelan esan ikas-bear andia dogo billaro-gaixoa on-datuteko.

BASERRIAK ZELAN USTU, ITZAK ALAN URRITU

Artoak ereitako solo-lanetan asi-ten gintzazanean, «aurt eta aur-egin» goizetik gauerarte entzuten genduzan itzak ziran alor zelaiktan eta solo bizkartsuetan. Baserri goi-tarrak utsituz doakiguzan ezker ta berbarrenak lantegiz eta etxe andiz betetu, gaurko gazteririk ez daki «eurt-egin» itzaren esanguririk.

Adibidetzat «aurt-egin» artu dot, bafa, an, mendien oiñetan, piñdiak eta sasiak jaten deuskuezan base-txe apaletan, zenbat euskal-itz ja-tor ez dira izan betirako illobira-tuak, lurperatuak? An, goian gelditu ziran, bai-ta, izeko, osaba, lengusu t.a., «tiari, tiori, primo ta abarrerri» toki emetoko, erbarrenetan.

Ba-doguz aldi ontan sasi-jakitun jauntxoak, baserriarrok ez-jakin pe-pelo iruditen gaikiekzanak, baiña euskerak azken-arnasari izango baleu, beserriak ezkutunean izan-go leuke. Beraz, mendizale euskera maitaleak txapela kendu bear leuke baserrietako intxaurpeetatik igaro-ten danean.

LANDAJUELA

ordizia

Andres Arana illa!

Bai, alaxe da, eziñ sinistu degu bainan. Aspaldixotik gaixoxka zebillkigun, egia da, alere, ez genduan orrelakorik uste.

Beti alai eta umore oneko, oraindik denbora gutxi dala ikusten genduan, irurogeitakako gizon batek gutxitan oi duan sasoiatz, Txindoki, Ernio eta Aizkorri menderatzen. Nok esan bear zigun orren bizitza laburraren jabe zala!

Txindokira urtean irurogei bider igotzen zala entzuna nazute. «Auspoak betetzera» berak parre-alaiatz esan oi zigunez. Eziñ ditek sinistu ere egin alako gizon osasuntsu ura betiko joan zakunik.

«Bilore» lantegi ospetsuak berari zor dio, batez ere, gaur daukan izen eta entzute aundia, gizon argi eta azkarra bait zan, izan ere, eta bere almen danak lanean jarriak zitualarik, ez da batere arritzeko iritxi zuana iritxi izate.

Ordizian iñor gutxi izango da bera beziñ maitea izan danik. Goiakoak eta beekoak oso begiko bait zuten beti. Ederki asko agertu zan auxe bere illetan. Erri osoa antxe zan gure elizan eta asko ta asko eziñ sarturik ateeetan zutik egon bearrean izandu ziran. Ez dakit beste iñoz gure eliza orren beteak ikusi izandu danik.

Otsailaren 20-garrenez ill zan, gaueko bederatziak aldean, eta elizan ill-kanpaiak jo bearrik ez zan izan bere illberria erri osoan laster zabaltzeko. Amaikaxori negar malkoak sortu zitzaizkien begietan. Ez zan ala izango biotz barruan eraman ezik.

jBego betiko zorionean ordizitar jator-jator Andres Arana Matxain JI Alaxe zion Ordizi osoak bere euskera utsezko illeta, samur aietan eta alaxe esaten jarraituko degu beti bizi geran bitarte guzian. Goian bego!

Bere emazte Maria Otaño andreak, seme-alaba Imanol, Maite, Karmen eta Arantxa'k eta gañera-ko sendi eta senidetartekoak atsekabeen lagun gaituztela jakin beza-te, biotz-biotzez gañera.

Gure azokak

Kaxkar xamarrek izandu ditugu azkeneko biak. Urte-garai onek eta giroak alaxe eraginda uste dedanez.

Atertu gabeko zaparrada artean eziñ zitekean besterik izan. Ala ere, gazta berritik erruz izan zan, bildots asko, sagarra arrika, landaretik nai-añña eta apaiñ loretik gañezka. Eskuarteau lau-bost milloi erabilli omen zan sagarretan bakarrik.

Illar berriak ere agertu ziran, iñoz oi duten baiño goizago, ogei-ta-bi pestan kiloak.

Artetxe Jaunaren «tentazioa»

Astiro-astiro irakuri nuan eta berarekin nago. Erabat gañera. Batere zalantzarik gabe, bere iritzia-kin bat eginda.

Joan dan astean bertan, nere lanak zirala bide, Gipuzkoa erdian ibillia naiz. Belarriak ondo zabalik nitualarik, jostatzen zebilltzan umei entzuten jardun nuan eta Ondarra-bitik asi eta Legazpiraiño ez-nien tuik euskeraz entzun Legorreta, Itxasondo eta Alegría izan ezik. Urnieta, Ernani, Pasaia, Beasain, Zumarraga et. ab. erabat danean erderaz eta erdera utsez. Aurreko astez, berriz, beste zenbait erritan, zear ibillia naiz, eta Urrestillan neskak erderaz ari ziran parra-parra, berdiñ Zumaia Zarautz eta Deba aldean. Bizkaian zer esanik ez dago, euskera entzuteko Dima-ko baserrietara jo bear da-ta.

Eta umeak dira etorkizuna. Beaz...

Bienbitartean gu, «H» zorioneko ori dala-ta ez dala, dana erraztu bear genduen orduetan, eragozpenak eta oztopoak sortzen?

TXEPETX

azpeiti

Otsailaren emeretzian Aita Patxi Altuna izlari izan genduan. Be-

LAZKANO-TAR LINO

Epaillaren zortzigarrenetan, eguerdiko amabietan, euskerazko eleizkizunak izango dira Tolosako Frantzizkotarren eleizan, bere arimaren alde. Bere sendikoak eta adiskideak arren eskatzen dizute azaldu zaitezteela meza onetara.

re gaia, euskal-literatura ta euskeraren batasuna. Larogei bat entzule bildu ziran. Gai auztaz ba da ardura gure errian. Etxegarai taldeak antolatatu zuan. Zabaldu danez, datorren illerako, itzaldi batzuek antolatzeokotan dabilta gure errian. Beste egunen batean eman-go degu beren berri.

Jendeak jan-edanean, bakarrik pentsatzen dik; kultura gaiez ardurarik ez dik: era ontako eserak asko aditzen ditugu, baiña ez da egi osoa. Kultura gaiez, askok pentsatzen duan baiño, ardura geiago agertzen da gure gazteetan. Itzaldiak antolatzen eta era ontako gaie-tan mugitzen ba gera, jendeak erantzungo digu.

Otsailaren ogeitabian gure zezen-plaza toperaiño beteak bi gizon-neri begira; arria jasotzen ari ziran. Ez noa orain euskal-kirol onen aurka itzegitera baiña bai zedozer esatera. Kirol ori ikusteko ogeita-bost duro ortain errez ematen ba degu, euskal-kulturari laguntzeko geiago emateko ere ez aal gera prest egongo? Euskaltzaindiak dirua bear du, euskal-idazle profesiona-lak bear ditugu, euskal artista-pro-fesionalak bear ditugu. Ea bein da betiko bear auztaz jabetzen geran euskaldunok; orduan kirol oekin euskaldun guziok pozteko moduan arkituko gera.

ZUBI

mondragoe

Azken amar urte hauetan Gipuzkoako herrietan gehien hazi dana bai jendez eta bai industriz Mondragoe izan da alegia; eta bat bateko haziketa honek bai moral aldetik, bai herri-kontzientzia alde-tik, eta bai kultura, ekonomia eta beste milla gauzaren aldetik dakazkien ondorenak neurtu ezin ditzekeanak dira, aurrez planifikazio ganorezko bat asmatuta ez badago, eta planifikazio hori ondo kontrolatuta eramaten ez bada. Eta Mondragoen hori gertatu zaigu: ez genuen planifikaziorik, eta azken urte hauetan hemen izan degun emigrazioak etxeak eskatzen zituan, eta jaso dira etxeak eta etxeak, baina iñungo kontrolik gabe.

Oso ondo batzuen poltxikoak berotzeko, baina oso gaizki itxurazko herri bat egiteko. Eta gaur agertzen gera Mondragoe itsusi baten aurean, eta presako herri-auditze horrek dakarzin beste milla pro-blemaen aurean.

Horregaitik Mondragoerako gar-rantzitza aundikoa iruditzen zaigu gure Udal-etxeak edo Ayuntamentuak Uri-zuzenketa Eraketa Nagusiari buruz hartu duen erabakia. Baina Eraketa Nagusi hori funtsezko Era-keta izan dedin eta gaur gure herri-riak dauzkan premia guziak ager ditezten eta herriak berak agindako Eraketa bat izan dedin, Eraketa Na-gusi horren OINARRI izango dan gizarte eta herri ikasketa bat egingo da aurrez. Ikasketa hori SIA-DECO S.C.I.-ren esku gelditu da, eta hasiak dira lanean, herriko gazte talde bat laguntzaille dutela.

Nik gaur lerro hauen bidez nere izenean eta gazte talde horren izenean eskabide bat egiten dizut, irakurle: Irakurri ditzazula ondo etxe-rik-etxe banatu dituzten horriak, eta gazte hoiak etxera datozkizunean, erantzun dezaiezula egingo dizkizuten galdera guziei, zure onerako eta zure herriaren onerako bai dira. Mondragoetar zeranez pentsatu ondo nolako Mondragoe nahi zenukean hemendik hamabost urte barru. Nolabaiteko herria nahi zenduke zure Mondragoe? Herri itsusi bat, ala herri alai eta atse-gin bat? Herri euskalduna nahi zen-duke zure Mondragoe? Pentsatu guzi hori gure eskuetan dagoela, eta lortzeko bideak guk jarri behar ditugula. Pentsatu Mondragoe mon-

dragoetarrena dala eta ez beste iñorena, eta zure laguntzarekin guziok nahi dugun herri bat egingo dugula. Badakit billatuko dituzula zure inguruan guzi hoiak bost ajo-la dizkietenak. Kontzientziatu zaitez eta kontzientziaratu zure ingurukoak.

SIADeco-ri Ikasketa hori egiteko 14 illabeteko epea eman diote, eta Ikasketa egin-alan informatuko zaitugu zeatzago.

ASUBEKO

lazkao

GORABEHERAK

Eguna hauetan mugimendu handia dakusgu Lazkaon. Zer dala-eta? Bizi-tokiz aldatzea dala ale-gia. Bai; bizi-toki berri asko amai-tu dira. Koperatibakoak eta bai eta bakarkakoak ere.

Hori ez da guztia. Bizi-toki berriak jende berria dakar. Asko, bertakoak dira noski; denak ez or-dea. Zenbat kanpotiar. Eta horrek dakarren korapiloo? Ondo kontuan euki ote dira arazo horiek? Beste batzuen artean izpi batzuek besterik ez ditut aipatuko: ikastolak, sendagilea, lan-tokiak, telefonoa, hura, herriko bide zabala.

Ez gera erijentiegia izanen, eta dena batera eskatuko; baina, ez gera ametsetan ere ibiliko. Etxeak behar ditugu; baina ez dugu ezer egiten etxeekin bakarrik. Non ikasi eta heziko ditugu gure haurrak? Zer egiten dugu sendagile bakarra-kin? Telefonoari buruz isiltzea ho-be. Eta hura? Ai gure sukalzainen kezka gorria! Eta kaleak eta bide zabal itxusi hau? Herri-agintariak eta herriak ematen duen dirua zer-tako diran jakin nahi nuke.

Egunen batean zerbait hoberik esateko izanen ahal dut!

UNAIINE

ZERUKO ARGIA
BIZKAIKO ERRI
AUETAN
SALTZEN DA:

MARKINAN

M. Loli Aginaga,
Artibay, 24

SONDIKA-ASUA

E. Astarloa

LARRUSKAIN

Parrokia

GERNIKA

Ruiz Bustillo

ONDARROA

M. Zulaika

BILBAO

Libreria Armendariz

Dr. Areilza, 50

Libreria Azkategui

Cintureria, 4

Libreria Bilbaina

Plaza de ios Mrtires, 2

Libreria Verdes

Correo, 7

GALDAKANO

J. Altuna

Urreta, 34

ABADIANO

J. F. Zubero

S. Prudenziio, 7

1.896

1.969

GIPUZKOA-KO PROBINTZI ERATETXEA

(Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa)

Zure diru bearretan gure
"PRESTAMEN SERBITZARITZA" (Servicio de Préstamos)
balia zaitez

Zure Arrantz-Ontzia erosteko edo obetzeko
Zure baserria erosteko edo obetzeko
Aberea —azienda— erosteko edo obetzeko
Baratzeko frutuak obetzeko
Jakindean jarri zaitez Donostia'ko gure
12 ofizinetan eta Probintziako 63 sukursaletan

FUNCOR, S.C.I.

BENETAKO BASERRITARRAK BEAR DITUTZEN
MAKINAK

BIRRINTZALLE - ERROTA - NAASTALE
ZERRA - URAGA - URASKA

EUROPA-KO AUERRERALDEUNI-K ONENAK,
AMENGO NEKAZARIENTZAT

ADI TA OROI EZAZU

FUNCOR

AZKAR BEZIN ONDO

ELORRIO

Vizcaya, 114

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros
Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyiak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira joan
etorriak

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR,ek

sukaldian

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTITATIK

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizkifia: 12 0 65

DONOSTIA

ORIXE TA OREXAKO GAZTEAK GAUR Baserriko seme bat

Orexako erri zoragarri ontan ikusi zuan eguna ORIXEK, Euskalerriko idazle ospetsuenak.

1888 garren urtean, abenduaren seiean, eguadiako amabietan jaio zan Iriarte baserrian. Iruxkiak izan du zituan, bere amak, Manuela Iñazia Pellejerok. Dionisia Iruxkiatik leenengo alaba, goizeko lauetan jaio zan. Martin bigarrena goizeko zortzietan eta irugarrena Nikolas eguerdian esan degun bezela. Egun berean bataila-tu zuan orduko erriaren erretoreak, Saturnino Gastesi jaunak.

Gurasoak, Juan Bautista ta Manuela Iñazia berta-koak zituan eta bertako illerrian lurperatuak daude.

Aurtzaro garaia, gure ORIXEK, Uitzin igaro zuan Bere amak azeiñik, Uiziko iñude batek artu zuan. Kokkor zamar egin ez-kero, urtean beñi etortzen zan gurasoak ikustera.

Gaztetxo zalarik ikastera joan zan, Jesuslaguna egiteko asmotan. Meza emateko garaitxoan zala, Jesuslagunak utzi zituan. Ondorean, Bilbaon, euskal lanetan, igaro zuan asti eder bat.

1931-1936 tarte luze ortan bere sorterrian egondu zan. Idazlanari buruz, ORIXERENTZAT, garai ori oso aberatsa izandu zan. Esango nuke lasai asko, bere idatz lan onenak eta ezaunenak orduantxe ta bere errian idatzi zituala. Zotzune, Musairu, Urkieta ta Aralarko mendi galurrak; Merku, Unakate ta Narbaitzu lepoak agirian zituala, Gogortzaneko baserri alai ta zaba-lean lanean ari zala, utzi zion betiko bere erriari idatz neurritan jarrita EUSKALDUNAK poema li-burua. Gaiak etzituan emengoak Uitzikoak baizik, bere aurtzaro garaioak. Baiñan oroipenak berritzen ari zala, bear-zuen kutsua, egiazko euskal usaia bere errian artzen zuan. Ementxen bertan idatzita utzi zuan beste li-buru sakon eta garbia, Barnemurrietan izenekoa.

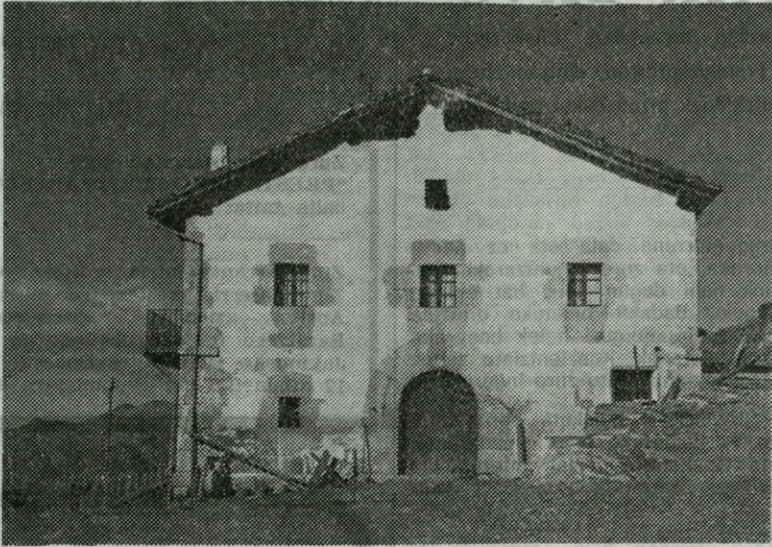
Gañera gogoan euki bear degu, beste garrantzi aundikoa. «ORIXE», Nikolas Ormaetxearen idazlari izena, bere jaioterriaren izena artu zuan, napar auskeraz jarrita.

Ikusten degun bezela, gure idazlariaren izen ospetsua ta be jaioterriarena oso lotuak gelditzen zaizkigu.

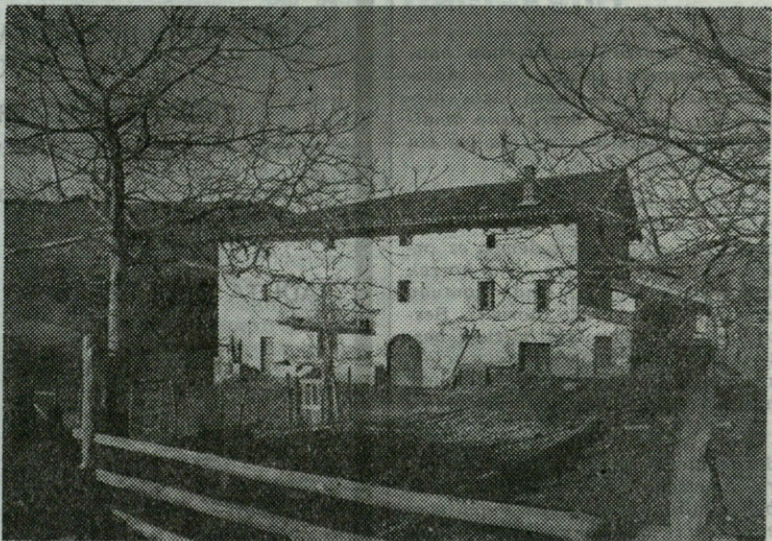
Ementxen Orexan aukeratzin ditugu betiko, esan bezela, jaiotetxea, bataioipontea kristau egindako iturria, idazten ari zan baserria, baita ere, bera igo ta irakurtzen egoten zan zuaizta ta bere gurasoak azkeneko atsedena artu zuten lurra.

Emengo elizan bear zuan izan ere bere illobia, Erriserbitzari ta Jainkozale berexi oneri dagokion bezela.

Galdera bat egin dezakegu orain. Nola ikusten zuten orexa-tarrek ORIXE? Gauza berdiña jakin naian nintzan eta gaubeko eskolara datozten

Gogorzane baserria, ORIXEK «EUSKALDUNAK» liburua idatzi zuan etxea. («AIDA» Argazkia)

Iriarte baserria, ORIXEREN jaiotetxea. («AIDA» Argazkia)

gazteei, gai auxe bera jarri nien eta ara paperetan agertu ziran erantzunak garbi askoak.

Josek esaten digu: «Uste zuten txoro bat zala. Orain ari gera ikusten ze garrantzi aundiko lanak egin zituan».

Joakiñek idazten du: «Emen ibiltzen men zan iñork ikusi nai ezik».

Alejok ala dio: «Errian, ementxen ibiltzen zan iñork ikusi eziñik. Ez uste nunbait orrenbesterañoko lanak egin bear zituanik. Baiñan emen ez bada ere, bazituan lagunak errietan».

Jose Luisek beste zeozer agertzen du: «Bere gazte denborian mendira joaten men zan pensatze- ra. Liburu bat artu ta arbol gañera igotzen men zan. An pensatzen zala obekiena esaten men zuan».

Ara Pellok zer idazten dun «Guk asko uste ez bagendun ere, txoro bat bezela eukitzen gendun. Arek egiten zitun jokerak eta ibillerak ikusita zer esango genun guk?»

Ikusi Danielek zer dion: «Bera ain azkarra izanik, gure ezjakintasunak ezin orde ontzat eman. Orregatik berak egiten zuan gauza guztia txarra izaki. Orain iritsi da eguna gure erria zerbait ikusten ari dana. Askok gaedetzen dizkigute ORIXEREN berriak. Zergatik galdetzen dute ainbeste, guk txoro bat eduki genduan arengatik? Orduan bazan beste zerbait. Bere asmakizunak etziran gurean berdiñak. Zoritxarrez gure ezjakintasunak eman dizkigu bide oker asko, on guztiak txartzat arturik».

Papera oietatikan egi bat azaltzen zaigu garbi asko, ez dala iñor lgarle bere errian.

ORIXE bizi zala ikusten degunez, errigizaseme geientxuak ez zuten ezagutu bear bezela. Erritarrak ne-

kazaritzan, ORIXE berriz asma-lari ta idazlari bezela agertzen zan. Erri-koak bizi modu ori ez zuten aifi ondo artzen, naiago berekin lanean ari zanen baten bat.

ORIXE il da gero, emengo bizi lagunak ikusten zuten asko zetoze-la gure idazlearen erria ezautzera. Gero ta geiago entzuten zuten emengoek, kanpotarren ezaipñetan, ORIXEREN izena. Alaxen, jakin naian asi dira, nor ote zan ORIXE Idazlari ospetsu ori. Azkenean, bertako apaizak lagunduta emengo gazteek omenaldi bat eskefi diote joandan urrian.

Gaur obeto ezautzen dutela, eskerrak emanarazi naiean daude.

Orain bertan, aurtengo garizuma-rako, ekintza berexi bat antolatzen ari dira Orixeko gazteak. Aurtengo epaillaren 14ean, larunbata gauean, nai dute danak elizan bildu, ta ORIXEK zer dion JAIANKOAZ eta baita ere BERE ERRIAZ entzun eta ondoren asmoak aztertu. Ikusi nai dute ORIXE Jainkolaria ta Erri serbilaria bat bezela. Aurretik lan asko egiñez, billera ori antolatzen ari dira. Abestiak indartzeko OSKARBI abeslari taldea dator. Nai dezutenak etorri. Egiten deguna azalduko degu garbi.

Ara nun ORIXEREN azia ez dan alperrik bere errian erori. Gero ta indar geiago artzen ari da.

OREXA TA ORIXE, bi izen oiek betiko bat egin da agertu bear luke.

LATXAGA

Gaurregun, fenomeno bat ikusten ari gera gure artean. Ustekabean, gautik egunera, baserriar gazte bat ausardiz sartu da kirol arazoan. Eta gañera abiadurakin. Ori bai dala burrunda! Orain bi urte, euskal jokuzaleak kenduta, iñork ez zuela ezagutzen esan liteke. Gaurregun, ordea, bere izena ospetsua da Europa eta mundu guztian. Ziur nago zein ikuitzen ari naizen, onezkero asmatu dutela irakurle guziek.

Aurre-aurretik, Jose Manuel Urtaini sinpati aundia diodala esan bear det. Ba liteke, nere aitorketa au irakurri ondoren, bateon bat arrituko dala. Gure artean, ontan ere ez gera batera jarri. Batzuek —gazte serio eta jakintsu batzuek— kiroltako gauzak txepelkeritzat artu oi dituztelako. Eta beste batzuek, oñaz eta ganboindarrak bezela agertzen diralako. Oraingo oñaztarrak, Urtainek bozeadore makal eta «paquetes» besterik ez dituala topatu bere bidean, onela diote... tongo ez dutenean egin. Besteak, markatik fuerako mutil indartsua dala esaten dute.

Nik, gaztetako denboran, euskal astun-pixu bozeadore batzuek ezagutu nituan: Paulino Uzkudun, Mateo Osa, Isidoro Gaztañaga, Lete, Bruno Belar, Olagibel eta abar. Eta, nere iritiz, bozeoan nabarmentzeko oietako iñork ez zuten Urtainen egokitasuna. Batek zeukana besteari palta zitzalon eta alde beste. Uzkudun, adibidez, glizon sendo, gogor eta kementsua zan, baiñan ez zuan geiegi jotzen; Iñidorok, ordea, ikaragarritzko kolpea zuan, baiñan ausardirik ez... Eta ia danak geldiro mugitzen ziran. Urtain onek, ordea, bere larogetamar kilokin, basakatu baten arintasuna dauka eta, jotzen duanean, gizona baiño katapulta dirudi.

Baiñan nere sinpati ori ez dator kit kirol bide ortatik, beste gauza diferente batetik baizik.

Fama artzen asi zanetik, bere benetako gizatasuna erakutsi zuan gure mutil onek. Klase guztietako periodistak beregana joaten dira egunero. Eta ez danak gogo onez. Aien artean ba dira galdera zail, itxusi eta gaitzak egiten dizkiotenak. Baiñan Urtainek danentzat ditu erantzun arrigarri eta egokiak.

Nik pentsatzen det periodista gaizto oiek oker daudela gure erri-kin. Bere errietako nekazariak ezagutu izan dituzte eta denak igual dirala uste dute. Cataluñan, «payeses», Castillan, «isidros», beste tokitan «palurdos» eta alde guztietan ikas-gabe eta atzeratu-jendea nardaz begiratzin dute. Baiñan Urtainek, esaten dedan bezela, bere erne, argi eta —batean— umil erantzuerakin, periodista arroxko oiei erakusten ari zaie gure Euskal Errian, alor-gizonak benetako

jaunak izan dirala beti. Eta bera parragarri azaldu bearrean, berak dire —galderen egilleak— bein eta berriz lotsagarri agertzen diranak.

Ez dakit noraiño iritxiko da Urtain bozeoan. Baiñan dana dala, euskal baserriararen ordezkari bezela urrutira aillatu dala gautik esan dezakegu...

Migel PELAY OROZKO'k

ZERUKO ARGIA SALTZEN DA:

ELGOIBAR
M. Gorostiza

EIBAR
Angera
Markina
Iriondo
Eguren
Gisasola
Barela
Alday
Aranburu
Estanko, 11
Isasi
Simon
Amana
Uraui
Urizar
Siglo XX

Muebles Inchausti

Lasarte'n dagon etxe on batek eskeintzen dizu ostatu, an dauden gauza zoragarriak bixitatzeraz prestatu. Apain, dotorez, berdiñik ezta; iñola ezin puskatu, MUEBLE bearrez baldin [batera INTXAUSTI'NEAN eskatu.

Estación, 19
Urrutizkiña: 97580

LASARTE

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERRREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 46

GAZTEIZ (Vitoria)

HOLANDA'KO APAIZAK

(Olea bertso-egillea'ri eskutitz agiria.)

Olea, bertsolari bikaña'ri Agur:

Bertso-zale oi gera euskaldun asko. Bertso egille punta-puntakoa zaitugu, Olea; nere irakurgai astun onek baiño irakurle geiago izango ditu zure bertso saill apañak. Bai atsegiñak belarrirako Holandako apaizak diralata, oraindik orain Zeruko Argian moldatu dituzunak. Bertsoegille ona zeralako, zure irakurleen artean erantzukizun aundia daukazula iruditzen zait. Zoritzarrez, Holandako Eleiz-Batzar Nagusian gertatukoaren berri oso ez jañik dira gure artean naiz baserritar eta naiz kaletar geienak. Gai oni buruz zure bertsoetan artu duten janaria baizik ez dute askok izango. Zure bertsoak irakurri ondoren, iritzi kaxarra izango dute Holandako apaizetaz zure irakurleak. «Apaizak ere ezkondu nairik omen dauzkagu gaxuak...» «Gorputza eziñ errenditurik ote dabilta guziak...?? Gero, eskontza latza dala, ez dala gaitz guzien sendagai adierazten diezu, Olea, ezkontzeko amorratzen dauden Holandako apaizak: «Ezkondu arren bizitza ez da larrosa kolorekoa...» «Andreak ere badaki ezetz esaten...» eta abar.

Olea maitea, Holandako apaiz arazoa ez da zuk jartzen dezun beziñ gauza simplea. Apaiz arazo au gaur egunean mundu guzian agertzen dana da. Holandako Eliza Batzar Nagusian ez ziran apaizak bakarrik bildu, an ziran Alfrino Kardeiala ta Holanda'ko Gotzai-Obispoak, an baita ere ainbat eta ainbat kristau soill, gizon eta emakume.

Holandako Batzarrean artutako erabaki nagusienak aueuxek izan ziran: «Apaiz egin bear zutenak eura erabaki al zezaketela ezkongue edo ezkonduak izan... Leen apez izan eta gero ezkonduak, izan zezatela eskubide apaiz lanetan jardutekoa... Gizon ezkonduak ere apaiz egiñ aal izan zitezkeala».

Batzarrak artutako erabakiai on-iritzia eman zien Kardinal Alfrino eta Holandako Gotzaiak... Baiña arazo au Eleiza osoari dagokiona izanik, Aita Santu eta Eleizako Obispoekin batera jokatu bear zala eta asmo orrekin Alfrino Kardinala Aita Santuagana joango zala, esan zuten Holandako Obispoak.

Bertso batean diozun bezela, Olea «Aita Santuak epai eman du argia izan dezaten». (Holandako apezak alegia). Oraingo, leenez gelditu dira gauzak: Ezkongueak bakarrik izango dira apaiz. Aztertu eta ikustekoa izango dala, esan du baita ere Aita Santuak, ezkonduak gizonak apaiztu leitezkeala ala ez.

Zer iruditzen zaidan Aita Santuaren jokabide au...? Elizan leen buru da eta bere esanetara bertuak gaude. Ez det zalantzan jartzen bere agintaritza eta bere erabakiak ontzat artzen ditut. Agintaritza ordea era askotara erabili liteke; gaur eguneko gironak atsegiñago izango zitzaiz Holandako Kardinal eta Gotzaiak Aita Santuak entzun ondoren, bere erabakiak artu izan balitu. Noizko degu bada elkar-izketa...? Oro bat gaur eguneko munduak errazago konpreniko zituen Aita Santuaren erabaki oek, aurretik Sinodo batean Gotzaiakin patxadan arazoak aztertu ondoren, artutakoak izan balira. Gaur egunean, gure familietan, gurasoen jauntxerikari utikan esaten diogu. Agindu, bai, agindu, gurasoak egin bear dute etxean, eurena dala azken itza; aurretik ordea semeekin elkar-izketa gozo egitea bai gauza bikain eta txalogarria; agindu ori semeak beregandtu eta beretu daga-larik, errezagoto beteko bait dute. Oro bat Eleizan ere; Eliza osoari dagozkion arazoetan azken itza Aita Santuarena izanik ere, oso interesgarri derizkiot bai Gotzai eta bai Jaungoikoaren Erriaren iritziak ongi jaso eta aztertzea.

Zer iruditzen zaidan Holandako kristau-talde batek, beren Kardinal eta Gotzaiakin batuta erabili duan joka-bideaz...? Bidezkoa eta guztiz zuzena iruditzen zait.

Seme batek, nai eta uste gabeen, okerrean, eskubide du Aita'ri bere iritzi eta pentzakerak agertzeko. Okerrean dagon semea'ri ere en-

tzuteko prest egon bear du aitak. Holandako kristau talde orrek Elizaren onerako, asmo onena'rekin, erabaki batzuek artu ditu... Elizan aldatu litekean zerbait agertu nai izan diote Aita Santuari. Ori egiteko eskubidea, Nork ukatuko die...? Dogmaren kontrako ezertxo ez diote agertu Aita Santuari. Jesukristok ezkongueak eta ezkonduak apaiztu zituen. Amaikagarren gizaldiraño ezkongueak eta ezkonduak naasian ziran apaiz Kristoren Elizan. Ezkongueak bakarrik apaiz izatea, gaur eguneko Eleizaren diziplina da, ez dogma. Aita Santu eta beste askoren iritzi gaur egunean ere Elizaren diziplina orrek orrela jarraitu bear du. Holandako Gotzai eta kristau talde baten pentsakera beste erabatekoa da; beren ustetan Eleizaren onerako aldatu bearreko diziplina da. Oker baleude ere, beren barneetan zuzen iruditzen zaieten, Aita Santuari agertzeko eskubidea ukatu bear ote diegu...? Gure soñekoak urratu, gaitzetsi eta kondenuatu egin bear ote degu Holandako kristau-talde au...?

Nik ongi konprenitzen det erri-alde askotako gotzai eta kristau erriaren kezka ta larria: Askok diotenez, eta bertsolariak tartean sartzen ditudala, ene Olea, apaizak bapo, bapo, lepondo ederrarekin, ongien, bizi dira. Gaur egunean ordea itxuraz, ez du iñor ondo bizi nai; edo oso gutxi beintzat. Gaur egunean jendea'ri atsegiñago zaito gaizki bizitzea. Ezkontza bizitza latz eta gogorra izan arren, zuk diozun bezela, Olea maitea, apaiz bizitza bapo bapoa alde batera utzi eta geienak ezkondu egiten dira. Itz batean: apaizetarako bokazioak urritu egin dira, seminarioak gero ta ustago ta emendik urte batzuetara, gauzak orrela jarraitzen badute, Elizan ez da izango naiko apaiz. Oraingo, gure artean apez premia aundirik ez da sumatzen... Emendik ogei urtetara...? Gure apaiz gaiak ere apaiztu gabe gelditzen bait dira geienetan, Gerora guk sentituko degun apez premia gaur sumatzen dute Holandan.

Gaurko diziplinarekin, mirariren bat sordu ezik, emendik urte batzuetara ez da geiago apaizik izango Holandan. Holandan gertatzen ari dana, mundu guzian gertatuko da. Gaurko diziplinari eusteagatik, Apaiz gabe gelditu bear ote du Elizak...? Gaurko apaiz diziplina ez da nai ta nai ez, artu bearrezkoa; apaizak berriz, Eliza Eliz dan bitartean, bearrezkoak dira. Gaurko diziplinarekin apaiz gabe gelditzezkeraz, Zer egin bear dute Holandako apezpikuak...? Zer Ameriketakoak eta mundu guzikoak...?

Elizaren onerako, apaiz ezkongueak dira onenak, esan oi da. Ez noa pentsakera ori eztabaidan jar-tzea. Ala bedi...? Elizan, orrelako apaiz bikaiñik, naiko neurrian sortuko ez balira...? Onenak ez daukagunean, aldegunarekin konformatu bearrean ez ote gera arkituko...? Legatz presko preskua kongelatua baiño naiago det. Gurera ordea legatz presko orrek bisita gutxi egiñ oi ditu... Besterik ezifteen, kongelatua jan bear. Baba beltza beste-rik ez gure etxean, ta... txuleta oboagoak diralata, baba jan gabe gosarik nere buruari iltzen utzioko ote diot...? Diziplina bati eustearren Jaungoikoaren erria ezin ditekete utzi apaizik gabe, sakramenturik gabe, Jaungoikoaren itzik gabe.

Olea maitea, badakit zure bertsoak seriozki ez nituela artu bear. Holandako apaizak aitzeki artuta, irripar gozo bat sortuerazi nai izan dezu zure irakurleetan... Aitzeki orrekin, bertsolariari ain atsegiñ izan oi zaien ironi gozoa darabilzu zure irakurleen poz eta zorionerako. Bai ongi iritxi ere. Zorionak damaizkitut eta jarrai bide ortatik euskera eta Euskal erriaren onerako. Ni ere bizitzan aurrera nijoalarik, malizin piska bat sartuta nago eta banekien osierako itz oiekin; (Olea bertso-egilleari eskutitz agiria) irakurle geiago izango zituela, Mila esker, Olea, gaia eta irakurleak eman dizkidazulako. Luza bosteko ori.

Arostegi'tar, Jok.

ETORKIÑAK

Tokiz aldatzen diranen arazoa ipintzen zigun Elizak begien aurrean Otsaillaren 15'ean. Ez da arritzeko. Millakak dira beren kabietatik erbesterruntz egatzen diranak.

Millaka bideetan, aruntz eta onuntz, ibillian bizi-modua ateratzen dutenak. Etxetik urritu. Emaztea eta umeak bakarrik utzita. Biziera latzean. Gorputzez eta arimaz arrixkuan.

Millaka baserritatik kalera jetxi diranak. Bakarda-dearen isiltasuna urratu dute. Eguzki-euri, otz-bero, busti-legor, lur-soro, mendi-zelai, belar-lore, landare-abere, txori-bele, egazti-txakur... guzia utzi dute. Sartu dira bein betirako lantokiaren esi barruan. Galdut dute patxara, pakea, askatasuna, aginpidea...

Millaka erri txikietatik uri aundietara bildu diranak. Leen danak alkar ezagutzen zuten. Guziek zekiten elkarren berri. Danak elkar agurtzen zuten. Gaur bakarrik arkitzen dira. Iñor ez du iñor ezagutzen. Zakurrak bezela parean pasatzen dira. Jendea inguratuta eta lagunik gabe bakarrik nabari dituzte beren buruak.

Millaka errialde batetik bestera aldatu diranak. Beren jaiot-erria, beren lurra eta beren oiturak utzi eta beste izkuntza, oitura, pentsaera, kultura, izakera, giro, eguraldi, lurkera eta gizartea dituan beste errialde batera aldatuak.

Bosteun milla omen dira urtero Espainako Estaduen muga barruetan tokiz aldatzen diranak. Ia lau milloi espainiar Alemania, Frantzia, Suiza eta erbesteko beste lurraldeetan dabilzanak.

Eun eta ogei eta bost bat milla ba omen dira mugaz bestaldeko Euskal Probintzietatik gizaldi ontan alde egin dutenak lan-billa. Bi milla gazte ateratzen dira gaur oraindik erbesterruntz, Bordeaux eta Paris aldera, batipat.

Emendik bertatik ere gizaldi onen asiera arte, erbestera bidea artzen zuten gazteak bizi-maña oboaren billa.

Baiña gizaldi onen asieran bertako geienak bertan gelditzen asten dira eta erdaldunak etortzen. Gudu aurretik aleka-aleka. Gerra ondoren sailka.

1954'tik 1965 bitartean urteko 15'millatik 20 millara etortzen dira Bizkaira. Gipuzkoara, berri, urteko 8 edo 10 milla. Araba eta Nafarroara ere sailka datoz azken urte auetan.

Gaur egun Euskalerrian bizi diranen ia erdiak kanpotarrak eta oiengandik jaiotako seme-alabak dituzu.

Zalantzarik gabe, beraz, gaur Euskalerrian bizi duan gizarte-arazorik nagusienetakoa auxa dugu: bi talde eukitzea: bertakoak eta kanpokoak. Bi mundu zearo desberdiñak izkuntzaz, jatorriz, oituraz, pentsakeraz eta izaeraz. Bata gurea, etxekoa eta bestea ezarria, etorkiña. Etorkiña bera ere naiko desberdiña, Kastilla, Andaluzia eta Galizikiako jendeak ere desberdiñak bait dira beren artean, izkuntzaz, oituraz, jolaskeraz, pentsaeraz, izakeraz...

Ta au guzia zergatik gertatzen da? Lantokiak ugaritu diralako, noski.

Baiña ona emen gure galdera larria

Iraupen aundiko lanbideak sortu aal ditugu? Izango aal da orrenbeste lagunentzat lan-biderik?

Jakintsuek diotenez Euskalerriko lantegi asko emendik kanpora dauden lantoki audien morroi dituzu. Aundi oiek emandako lana egiten dute. Ta aundi oiek lanik ez balie eskeiñiko zer gertatuko litzake?

Euskalerriko lantegiak esku-lan askotakoak dituzu, diotenez. Aurrera-bidean dijoazten lantegiek, tresna berrien bidez, esku-lana urritu bear dute. Bestela

atzeratu egiten dira. Ito egingo lirake. Aurreratu nai bada esku-lana urritu bear da, langilleak gutxitu bear dira. Sortuko aal da lanik gabe gelditzen diranentzat lanbide berriak?

Ez ote gindezke kanpora joan bearrean arkitu oraindik euskaldunok?

Ez ote dugu naiko burugabe jokatu? Bai kanpoko ta bai etxeko tranpan erori ote gera?

Bakoitzari bizi dan tokian jarri bear zaio bizibidea aal dala. Tokiz aldatzeak zaputuz gogorra sortu oi du.

Zenbait baserri eta erri txikitak ez da erraz bertako guzientzat bizibide egokia jartzen. Oraindik ere zenbait baserri eta ballara ustu bearrekoak dirala derizkiot. Oieki kalera eta erri aundietara jeixten lagundu bear diegu.

Ez aal zan bidezko erbestera joan diran 125.000 euskaldun oiek gure artean artzea? Urtero atzerria joaten diran 2.000 euskaldun gazte oiek ez aal gure artera etorri diran beste asko baiño obeto ezarriko? Zalantzarik ez dago ogei-bidea ugaritzen danean aurrena etxekoentzat edo senideentzat izan bear duala.

Ta erbestekoak artu bearrean bageunden ere nolana artu aal genezakean? bear ainbat etxe-bizitza egin baiño leen, bear ainbat eskola jaso aurretik, bear ainbat erosotasun gabe, bertarakotzeko erarik gabe, erriaren arnasa gaitzeko zorian, ogei-bidearen iraupenik gabe?

Dana dala. Egiaña egiaña dago. Zuzendu dezagun zuzendu ditekera. Ez ditzagun gure izkuntza, oiturak, pentsaera, izakera ta gauzak galdut. Gure lurren eta giroan aldatuak izan diran gure lurrean eta giroan itsatsi ere bear dute.

«Ezarian-ezarian bertakotzen dira, baiña oraindik asko palta da oso bertako egiteko». (Zirarda-Argaia gotzaiak).

Ipiñi ditzagun euskaldundutzeko bideak. Abizenarena da gutxienekoa. Ar ditzatela gure izkuntza, kultura ta izakera.

M. ATXAGA FERNANDEZ

EZKON AURRERAKO IKASTALDIA EUSKERAZ

Martxoak 14-15

• EZKONTZA JAINKOAREN MAITASUNAREN AZAUGARRI GAURKO MUNDUAN.

Karlos Agirrek

• MAITASUNAREN SIKOLOJIA ALDERDIAK

A. Goenak

• EZKON-KIDEEN ARTEKO BATASUNA.

Senar-emazte batzuk

Apirilak 4-5

• EZKONTZA: ETENGABEKO ELKARIZKETA

Karlos Agirrek

• GIZA-EMAKUMEN FISIOLAJIA IZAERA

Benito Izaguirre-Sendagilleak

• EZKONTZA, KRISTAU AGERPENA GAURKO MUNDUAN

Senar-emazte batzuk

Apirilak 25-26

• SENDIA GAUR, JAINKOAREN ASMOAN

Karlos Agirrek

• MAITASUNA GIZABERRIEN ASMOAN

Mikel Atxagak

• SENDIAREN GIZARTEAREKIKO IRIKITASUNA

Senar-emazte batzuk

Eratzaille: «Santa Teresa» Etxea.—Donostia.—Urrut. 10054-17118.

Ikast-aldi onetan azterketa bide berriak arkitu genitzake. Gure azterketa oiek gero ta sakonago izan ditezten aalegin bat egin. Orregatik ikast-aldi onetan ez gera itzaldi urtetan geldituko. Bikotean arteko azterketa, taldeen arteko billerak, elkar-izketak, guztiak aaldegun jatorren egiten sailatu bearrean gaude.

JOSE ZINKUNEGI'REN OPTICA BERRIA DONOSTIA

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

Euskera batua (II)

JUAN SAN MARTIN, EUSKALTZAINDIKO IDAZKARIA

Ugalde-tar Martin

Euskaltzaindikoak illean behin bildu ohi dira, ta billera ondoren Donostia bertakoak ez diranak (eta hoietako batzuek ere bai) «Aurrea» jatetxera joaten dira bazkaltera. An arkitu nituan joan daneko ostiral bateal mugaz-aruzko Larzabal antzerkilarri trebea ta Bidasoz onuzko: Satrustegi, Onaindia, Berrondo, Garmendia (Xalbador), Aita Intza, Beobide, Zeleta, Lizundia ta San Martin bera.

Euskaltzaindiko idazkaria 47 urtetako gizon gaztea da; eten gabe lanean aritzeko gizona; kement guziak euskerari eskeifia daukanen, artu du alde honetatik gure izkuntzak irabazi ederra.

— 1 —

Orain arte batasunaren alde egin diran lanak ontzak artzen dituan jakin nahi izan dut lehen.

—Egin diran guziak izan dira onuratsua— erantzun zidan. Batez ere azken urte hoietan egin diranak ondo finkatuak utzi ditu batasunerako egin diran lehen urratsak. Orain arte morfologian zenbait partetan eta ortografian egin dugunari jarrai beharko diogu zerbait egingo badugu. Batez ere Arantzazun azaldu ziran ponentzietan egin zan lanari. Gero, itzen aldetik egin behar dugun batasunerako, Lafitteren oinarrietan Mitxelenak eraturako ia bi milla itzen iztegia artu dugu oin-azpi bezela. Lehendabizi lan hoiek bukatu behar ditugu, ta aditzaren beste egin-beharrari geroxeago ekin beharko.

—Ekin, diozu; don Manuelek aitzaten duan Euskaltzaindiaren «neutralidadea» ez zaizu, beraz, gogozko.

—Ez, zeren kontu hoietan «neutralidadea» jotatzea Euskaltzaindiaren

aren araudiaren 5-gn. puntuaren kontra joatea da. Araudiaren bere lehen partearen 5-garren kapituluaren, 2-en zatian, argi jartzen du Euskaltzaindia batasuna sortzen ahalengindua behar dela.

—Beraz, Euskaltzaindiak onartu behar dituan itz hoiek erabaki, itz hoien ortografiari dagozkien normak betiko onartu ta gero honen zabal-kundea egiten ahalengintzea izango litzake lehengo lana. Ondo olduztuta artuak izan ahal ziran oinarri hoiek?

—Bai, bai— dio bizi-bizi San Martinek-lan guzi hoiek Euskaltzaindiaren ardurapean artuak izan ziran, ta ez nola-nahi, gero.

—Nola, ba?

—Gertakizunak bata-bestearen ondoren, sortu diran bezela, esaten ahalenginduko natzaizu: 1) Euskaltzaindia aspaldi dabil batasunaren lanak aztertu ta zuzendu nahirik; izan ere araudiak berak hori eskatzen du: euskera literarioaren batasuna; eta lehen, Campion eta Broussainek egin zuten 1920-an azterketa bat; horren berri eman duzu zerorrek Lekuona jaunarekin izan duzun izketaldian. 2) Urrengo ekitaldian idazleak aurreratu zitzaizkion Euskaltzaindiari, ta 64-ean Euskaltzaindiak idazkaritzak eta Baionan ortografiaren artu zituan erabakiak gutxi onartuak izan ziran, eta gero, 1968-an «Gerediaga» elkarteak idazle guziei Ermuako deia egin zien eta batzar bat antolatu zan (Jakinen azaltzen da, maiatza-urriko 31-32 zenbakian: «Zenbait iritzi batasunari buruz», J. A. Letamendiak; «Euskeraren batasuna», Xalbador Garmendiak; «Euskal joskera», Imanol Laspiur-ek; «Literatur-euskera batasun baten aldera», Aingeru Irigarayk; «Batasu-

naren bideak», Pierre Laffitek, eta, azkenik, «Gerediaga elkarteak eraturako biltzar-kideei» Txillardegik eskutitzez bialdutako lana). 4) Arantzazuko Billera.

—Esango ahal didazu, mesedez galdetu nion —Arantzazun zer gertatu zan?

—Arantzazun ez genuen behar bada, batzuek dioten bezela, «egitazko erabakirik» artu. Asteko kontseillua bai; an Euskaltzaindia aho batez ontzat eman zuten oinarriko agiria, eta biltzartueri irakurtzen denak txalo berot zuten Euskera aldizkariaren (XIII, 1968) 250-go orrialdean dator.

—Baiñan, hala ere, han ez omen zan «erabakirik» artu.

—Han egin eta jasotakoak Euskaltzaindiak garbi asko errekomendatu zituan. Eta besteentzat errekomendatzen duena berak bete beharra du. Euskaltzaindiaren babesean danok onartuko asmoak izan ziran; hain zuzen, oraintxe ateratzen berri ta aiatatu berria dugun Euskera aldizkariaren alean agertzen dira, Euskaltzaindiaren babesean, noski: «Arantzazuko biltzarrak», «Euskeraren batasuna», M. Lekuonak; «Literatura euskeraren batasunari buruzko biltzar nagusiak Arantzazun»; «Batasun buruz bibliografia», A. Luis Villasantek; «Deklinazio», S. Garmendiak; «Euskerazko itz berriak», Zaratrain-dar Ambrosik; «Antziñako euskal hitzen formaz», A. Luis Villasantek; «Ortografia», Luis Mitxelena; «Batasunari batzuk agurka ta beste batzuek aurka»; «Elkarhizketak»; «Azken-itx», M. Lekuonak; «Literatura euskeraren batasunari buruz Euskaltzaindiaren agiria», Euskaltzaindiak berak; eta, azkenik: «Batasunerako hiztegia», batzuen laguntzaz (bereiziki Lafitterenaz) Mitxelenak eratur.

—Aurrera jarrai baiño lehen, Juanito —esan nion—: hemen, Euskaltzaindiaren aldizkarian bertan, Euskeraz, ematen diran arau, norma, guziekin konforme ahal zera?

—Ponentzietako normekin, bai, noski. Idazleak toki guzietan jarraitzen dituzte izkuntzariaren kontseilu eta normak; gurean ezin genezake bestera jokatu.

—Beste bat: euskeraren batasunaren billa gabiltzanok oso maiz «euskera literarioa»-ren asmoa erabiltzen dugu el-buru bezela; nere ustez, literaturako erabilli behar dugun euskerak izan behar luke askatasun audieneak; arte-izkuntza baita; don Manuel Lekuona ere honetan konforme dago; nere ustez, beste era batera aiatatu behar genduke arazo hau; Jakinen ikusi dut ondoen etorriko litzaioken izentatzeko bide bat: «Euskera idatzaren batasuna»; honek idatzten dan euskera guzia behartuko luke, baiñan literatura bereiziki aiatatu ta behartu gabe, ta gaitzontzeko izparringi, ikastola-liburu ta beste zabalkunde lanetan erabili behar dugun idatzibideko euskera guzia aiatuaz.

—Arrazo duzu; hor ere konforme nauzu; ala behar du izan. Literario batasunaren izena ondo ez dago ala ere, orrela erabiltzen oitirik gaude, Euskaltzaindiaren araudian ola jartzen duelako.

—Orain, Arantzazun garrantzi aundiz gertatu zan lanari buruz, ba: nola izan zan lan hori eratur?

—Arantzazun 1968 garrenko urriaren 3, 4 ta 5-ean, Euskaltzaindiak deituta, euskeraren batasunak kezkatuta, bildu giñan gizon pillo bat. Lehendabaziko egunaren goizean 72, ta gaurako 95; geroko egunetan 100-dik gora; ta batez beste handik pasiak 200-dik gora izan ziran. Baiñan batzarra bera ez zan, gero, hemen asi; aspaldi Euskaltzaindiak egiñik zuan elkarte hau gertatzeko behar ziran zenbait lan: 1) lehen, batzorde bat osatzeko gizonak aukeratu ziran, gutxienez bi euskelki zekizkitenak izan ziran danak. 2) Gero, batasunari buruz bibliografi bat egin zan, batzordeko bezela izentatutako bakoitzari bere gaietan ordurarte izan ziranak jakifiarazi zitzaizkion: ortografiari buruz lana gertatu behar zuan, hontaz, eta iztegiari buruz egin behar zuan beste aibeste; Arantzazun Euskal-

tzaindiak egindakoak ez ziran, ba, utsetik asitako lanak izan; aurretik batasunari buruz egindako lan guziak ahaztu gabe, eta bestalde, egindakoak oinarritzat artu ta gero, egiñak baizik. 3) Gero batzordeko bakoitzak bere lana aurkeztu zuan.

—Hoiek ahal dira Euskera aldizkarian agertu diranak?

—Bai, Ta honetaz, gaitera, Arantzazun aurretik multikopiaz argitara ziran toxten hoiek batzartu ziran guziek jakinaren gaitera egon zitez.

—Euskaltzaindiak buruz eta astiro egindako lana izan zan, beraz!

—Bai, oso arretaz egiña izandu zan dana, Euskaltzaindiaren 50 urterako eratu genduan batzar honek hori merezi zuan eta halaxe, berobero, aritu giñan lanean; han ba dakit, neroni izan nintzan-eta batzorde horretako idazkaria; halare nik ez nuen iritzirik eman, erakundearen laguntzaille bezela egin nituan guziak.

— 2 —

—Ba dugu, ba, lanari garbi nondik egiñ; aurren-aurren, ortografia; zergatik ez dugu auzi hau lehen eta betiko erabakitzen?

—Bai, baiñan, badakizu-esan zidan, Lekuona jaunak bezela, San Martinek ere-h or dago ordea!

—Bai esan nion —askotan arazo txikiak (ta seta dala-ta), izaten dira mintsuenak; eta min-eragozpen hau teknika-eragozpena baiño zailagoa izatera iritxi liteke, nere ustez iritxi dan bezela; hala, lehen auzi hau erabaki behar dalakoan nago ni; begira ezaiozu gure gaurko egoerari, ta hainbeste behar dugun batasun abiada hau h batek geldituta, lotuta, geratuko ote zaigu?

—Ez luke hala behar, baiñan hementxe dago gaurko gure koxka zailena.

—Zu h-ren aldekoa zaitugu; zergatik?

—Ni ez naiz h-ren alde edo aurkakoa; nik ez dut h-rik berandu arte erabilli; ez bait dut txikitandik h-rik jaso; halare, gure mugaz bestaldeko anaiak h han badute, eta hemen ere idatzten duten askok darabillkite; batasuna behar ba dugu, batek eta bestek amore eman beharko.

—Don Manuel Lekuonak esaten zidan ber-bera galde-esango dizut nik ere: zergatik ez dute darabillkitenak berak letra hori utzi nahi?

—Ez litzake legezko izango esan zidan San Martinek; aiek, 1964-ean, konsonante ondorengoak utzi zituzten, eta gure ortografia artu zuten (ordurarte ez zuten erabilli tx, x eta horrelekorik!); ta han guk beren h hori erabiltzearen trukez izan zan.

—Arrazoi bat da haxe: aiek beritze batzuek artu, guk ere bai.

—Bestalde jarraitu zuan San Martinek —pronuntzietzen dutenaz ezin utzia dutelako da berak gorde nahi duten h hau; ta 1964-egik honera iru aldiz egin dira batasunari buruz billerak, billera nagusiak, antolatze-ko deiak: Baionan 1964-ean, 1968-an Ermun eta Arantzazun; iru billera nagusi hoietan joera bedifeko iritziak nagusitu ziran, eta batasuna nahi dugunok jarraitu beharko. Bestetik, Mitxelenak hainbeste izkuntza jakiteraz gaitera, beste ifork ez bestean ezagutzen ditu euskeraren euskelkeriak, eta bere asmoak garbi erakutsi dizkigu. Gaitera, gure erriak, gutxi edo asko, h erabiltzen du. Euskera (1go urtea, 1go zenbakia, 1920, 64-eren orrialdean) aldizkariak agertu zuan euskeraren abezedarioa, eta h ere hor dago; ez du esaten hangoentzat edo hemengoentzat dagoen, baiñan hor dago. Aitortu beharra dugu: beti izan dala h-ren aurkako seta hori; arrazoiz berdiñak ez direnak, baiñan goiburuz seta hori dutenak asko dira.

—Hala da; baiñan batetik eta bestetik ere ageri da seta hori-esan nion San Martini —aitortu behar dugu danok hau.

—Baliteke hala izatea; halare honen aurkakoa askotan eta seta hori izkutatzeke orixe aitatzen dute kide bezela, baiñan nik galdetzen dut: zein Orix? Neri (Zirikadak argitaratu eta gero) beti eirbatarrez idatzi behar nuela Karmel aldizkarian (iraila-urilla, 1960) esan zidana, edo ltxu mutilla bizkaieraz egin zuana, Aitorkizunak gipuzkeraz idatzi zuana, Barren muiñetan lapurdieraz eta gaitera h-ekin) egin zuana, ala Euskaldunak napar izkuntzan idatzi zuana? Zein Orix? Euskaldunak en itzaurrean euskera baturako nafarrera eskatzen duana? Baiñan bere jarraitzaille diran gipuzkoarrak hori ez dutela nahi agirian dago; ez hori, ta ez Azkueren «gipuzkera osotua» ere, zeren argi dago dut ere ez dutela artu nahi det-en ordez. Eta horrelako txikekeri batean amor eman ezin dutenak ez dute bestetarako amore emango.

—Edo bai; seta kalte ta ondagarri hau utzi beharko dugu.

—Hala behar genduke zentzurik bagendu esan zidan San Martinek.

—Euskaltzaindia da, nere ustez, zentzuz artu behar dugun bide bakarra.

—Ortan naiz aspaldi esan zidan.

—Orain ateratzen berri-berria dan Euskera aldizkarian Euskaltzaindiak erakusten dituan bideak jarraitzen asko bagia, ondo ahal legoke?

(6'gn orrialdean jarraitzen du)

NARBAITZ

Urte asko dira Narbaitzen berri leenengoz izan nuala. «Katalinen gogoetak, bere liburu benetan polit eta erakusgarria, nere liburutegian daukat. Aita Luis Villasantek Gipuzkoako euskeraz jarri zuan.

Aspaldi xamarreko liburua. Sasoi artan amabost bat urte gutxi gora beera, Narbaitz kanonigoak Donostiako Radiotik igandero itzegiten zuan. Eguerdian. Amabi amabitan.

Lau minutu prantsesez eta minutu bat euskeraz. Denbora oso neurtua ipini zioten. Prantsesez egiten zan emisio bat zan.

Entzuteko zai-zai egoten nintzan. Lau minututan, eta baita minutu batetan, ondo aprobetatzan jakin ezker, gauza asko esan ditek. Zenbait aspergarriko izlarientzat, lezio bikaina zan.

Baionako obispoaren Bikario Jeneral zan Narbaitz kanonigoak gauza asko esaten zuan prantsesez lau minutu aietan, eta baita euskeraz, ondo neuritutako irurogi segundo bitartean.

Makiñabat aldiz entzun nion erlojua eskuan nuala!

Urteak pasata Narbaitz kanonigoa ondo ezagutzeko suertea izan det.

Askotan etortzen bait da Diputazioko liburutegira. Ostiral eta larunbat guztietan bai beintzat goiz eta arratsalde.

Narbaitz euskaldun jatorra da. Beste aldeko Naparrokoa. Azkarate erritxoan jaioa. Nere edadeko gizona. Ortze nunbait. Buruz, guziz argia. Langille purrukata.

Aspaldi ez dala, Yatsu beste aldeko errizka polita bisitatzeke suertea izan nuan. Yatsukoa zan Prantzisko Xabier Santuaren aita.

Elizan, aldare nagusi ondoan, maai bat liburutegia beteta. Prantzisko Xabieren bizitza euskeraz oso ondo eratur. Egillea: Pierres Arradoy.

Ba da Azkarate gaitera mendi bat: Arradoy. Pierre Narbaitz kanonigoak Arradoy izena erabiltzen du ez-izen antzera. Arradoy mendia bere txikitako mendia bait dauka beti gogoan. Txikitat ikusitako mendiak dauzka gizonak beti aurrez-aurre irudimenez.

Lau urte daramazki lanean Pierre Narbaitz kanonigoak Gipuzkoako Diputazioko Liburutegian. Aparteko txoko bat aukeratu zitzaion.

Liburu berri bat ari da preparatzen. Oraingo onetan prantsesez. Oso inportantea. Bere tituloa: Un Paradoxe Historique. Le Peuple Basque. Essai. Au da: Euskal-Erria. Istoriaren Ustegabekeri bat. Entsayoa.

Gutxi gora beera seireun pajina izango dituan liburu berri onek iru parte ditu: Leenengoa.—Euskal-Erriaren asiera ulergaitzak.—Bigarren parte: —Zearka: Kartago erritik gure egunetara. Eta irugarren: —Gure egiazko itxura: ¿Zer da euskaldun izatea?

Nik dakit ondo nola ari dan aalegin bizian Pierre Narbaitz, Baionako kanonigoa. Gure istoriaren itzalak ere argitzen ditu gogoz eta leialki.

Urtetako lana. Baiñan orain, bere jardunari bukaera ikusten diola esan litekean une onetan, bere baimenarekin, baita ere berri on au alderdi guztietara zabaltu nai det.

Pierre Narbaitzen liburua muga bat izango da Euskalerriko istorian.

loré de Arcehe